

370.151

ด 333-ค

23

ความสามารถทางการวาดภาพคนของ เด็กปฐมวัย
ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน

ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์

ของ

ฉัตรดา ลิ้มตระกูล

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

พุทธทศวรรษ 2531

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

176639

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

..... ประธาน

..... กรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี เพราะได้รับความร่วมมือการให้คำแนะนำ และได้กำลังใจจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง ดร.มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล อาจารย์จิรประภา บุญนิคย์ ดร.วรรณท รักสกุลไทย ที่กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ตลอดจนการตรวจแก้ไข ข้อบกพร่องของงานวิจัย

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูโรงเรียนอนุบาลสามเสน โรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ วิทยาลัยครูสวนดุสิต และโรงเรียนอนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์ ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลอย่างดียิ่ง

นอกจากนี้ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความรักและความห่วงใยของบุคคลในครอบครัว เพื่อนนิสิต และเฉพาะอย่างยิ่งคุณพิชัย เชียงนางาม ที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการให้กำลังใจ สนับสนุนการศึกษา และติดตามความคืบหน้าของผลงานอย่างสม่ำเสมอ

ส่วนดีและประโยชน์ของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอบแต่ครูอาจารย์ บุพการี และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

ลัดดา ลีตระกูล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษา	6
ความสำคัญของการศึกษา	6
ขอบเขตของการศึกษา	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการวาดภาพของเด็กปฐมวัย	10
ความสำคัญของการวาดภาพกับเด็กปฐมวัย	10
การวาดภาพกับความเจริญเติบโตของเด็ก	11
พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัย	16
รูปแบบของการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัย	24
องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัย	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวาดภาพและพัฒนาการทางศิลปะของ เด็ก	35
เอกสารเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ในโรงเรียน	41
ความสำคัญและแนวคิดในการพัฒนาเด็ก	41
การจัดประสบการณ์ในโรงเรียน	43
การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน	43
ลักษณะของกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	45
การศึกษาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ในโรงเรียน	50
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	53

3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	54
	ประชากร	54
	กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	54
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	56
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
	การวิเคราะห์ข้อมูล	58
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	59
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	60
	การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	60
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	60
	ร้อยละของเด็ก 4 - 6 ขวบ จำแนกตามขั้นพัฒนาการทาง	
	การวาดภาพคน	60
	เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคน	
	ของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน	61
	เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคน	
	ของเด็กที่มีอายุต่างกัน	62
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	64
	ความมุ่งหมายของการศึกษา	64
	สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	64
	กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	64
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	65
	การวิเคราะห์ข้อมูล	65
	สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล	65

บทที่	หน้า
อภิปรายผล	67
ข้อเสนอแนะ	69
ข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษา	69
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย	69
บรรณานุกรม	70
ภาคผนวก	75
ภาคผนวก ก คู่มือการใช้แบบวัดการวาดภาพคน	76
ภาคผนวก ข แบบสำรวจกิจกรรม	85

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	56
2 กำหนดการเก็บข้อมูลของโรงเรียน 2 แห่ง	58
3 จำนวนและร้อยละของเด็ก 4 - 6 ขวบ จำแนกตามชั้นพัฒนาการทาง การวาดภาพคน	61
4 เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคน ของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน	62
5 เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคน ของเด็กที่มีอายุต่างกัน	63

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ภาพคนที่วาดโดยเด็กอายุ 4 ขวบ	25
2 ภาพคนที่วาดโดยเด็กอายุ 5 ขวบ	26
3 ภาพคนที่วาดโดยเด็กอายุ 5 ขวบ 4 เดือน	26
4 ภาพคนที่วาดโดยเด็กอายุ 5 ขวบ 8 เดือน	27
5 ภาพคนที่วาดโดยเด็กอายุ 6 ขวบ	27
6 ภาพวาดคนในระยะแรก	29
7 ภาพวาดคนที่มีลักษณะคล้ายไม้กุ่ม	29
8 ภาพวาดคนที่เริ่มเขียนลำตัวโดยพัฒนาจากส่วนที่เคยเป็นขา	29
9 ภาพวาดคนที่เขียนลำตัวมีความหนา	30
10 ภาพวาดคนที่เขียนลำตัวโดยใช้รูปสามเหลี่ยมหรือรูปเรขาคณิตอื่น ๆ ..	30
11 ภาพวาดคนที่มีส่วนต่าง ๆ สมบูรณ์ และใกล้เคียงของจริง	30

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปฐมวัยเป็นวัยที่นักการศึกษาและนักจิตวิทยาเห็นว่า เป็นช่วงที่มีความสำคัญต่อการวางรากฐานของพัฒนาการทุกด้าน และพัฒนาไปอย่างรวดเร็วต่อเนื่องกันไปเป็นลำดับ กิเซล (Gesell. 1946 : 43) นักจิตวิทยาพัฒนาการกล่าวว่า การเจริญเติบโตทุกอย่างมีพื้นฐานจากความเจริญเติบโตที่มีมาก่อน ขบวนการเจริญเติบโตเป็นผลรวมของการสร้างสรรค์และการคงอยู่ เด็กจะสร้างสิ่งใหม่ขึ้นได้มาได้ย่อมต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมในอดีต ดังที่บลูม (Bloom. 1964 : 88) ได้กล่าวว่า ในช่วง 8 ปีแรกของชีวิต พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กจะพัฒนาถึงร้อยละ 50 เมื่อเด็กมีอายุ 4 ขวบ และเมื่อเด็กมีอายุ 8 ขวบ จะพัฒนาเป็นร้อยละ 80 ของวัยผู้ใหญ่ สำหรับพัฒนาการทางด้านร่างกายนั้น จะเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยมีการเพิ่มน้ำหนักของกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อย่อย เช่น กล้ามเนื้อนิ้วมือ มีความก้าวหน้าเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย (ประไพพรรณ ภูมิวิจิตร 2525 : 84)

กิเซล (Gesell. 1940 : 14) กล่าวว่า ความเจริญเติบโตทางด้านต่าง ๆ ของเด็กนั้น จะแสดงออกเป็นพฤติกรรมด้านต่าง ๆ โดยมีความเห็นว่า การที่เด็กแสดงความสามารถในการจัดกระทำกับวัตถุ เช่น การสั่นระฆัง การวาดภาพ เด็กต้องใช้ความสามารถของการใช้สายตากับกล้ามเนื้อ ซึ่ง เป็นพฤติกรรมด้านการปรับตัวที่ต้องอาศัยการเจริญเติบโตของระบบสมองและการเคลื่อนไหวประกอบกัน และเพียเจต์ (Piaget) มีความเห็นว่า เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งกับวัตถุ อุปกรณ์ บุคคล และเหตุการณ์ต่าง ๆ จะทำให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัส ด้วยวิธีนี้จะช่วยให้เด็กพัฒนาการรับรู้ โดยการสะสมภาพ (Schema) หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าไว้ในสมอง (พรรณี ข. เจนจิต 2528 : 85, 94) ดังนั้นประสบการณ์ที่ให้ออกาสเด็กได้ปฏิบัติทดลอง ได้เคลื่อนไหวอิสระ

ตามธรรมชาติของเด็ก ย่อมช่วยให้เด็กได้พัฒนาประสาทสัมผัสและสะสมความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

เนื่องด้วยเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่อยู่ในช่วงของการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ดำเนินไปตามขั้นตอน สำหรับพัฒนาการด้านการปรับตัวนั้น เด็กจะพัฒนาจากทักษะการใช้มือในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันของเด็ก เช่น การช่วยตัวเองในการแต่งตัว การทำงานต่าง ๆ และที่สำคัญคือ การเล่น ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านร่างกาย การควบคุม การเคลื่อนไหว การใช้ประสาทสัมผัส อารมณ์และการปรับตัวในสังคม ในขณะที่เด็กจะค่อย ๆ พัฒนาการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมจากการมีปฏิสัมพันธ์จากการเล่น ประสบการณ์ต่าง ๆ จะทำให้เด็กสามารถแยกแยะคุณสมบัติ รูปร่าง รูปทรง รายละเอียด สี สีสัน และผิวสัมผัสของสิ่งที่พบเห็น และสัมผัสแต่ละต้อง และเมื่อเด็กวาดภาพความรู้และความเข้าใจที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ จะถ่ายทอดเป็นภาพ รูปแบบ และความหมายของภาพที่วาดจะแตกต่างตามระดับวุฒิภาวะและประสบการณ์ของแต่ละคน โดยทั่วไปความสามารถทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยจะมีแบบแผนของการพัฒนาเป็นลำดับตามขั้นตอนพัฒนาการทางการวาดภาพ สำหรับเด็กอายุ 4 - 6 ขวบ เป็นวัยที่เริ่มเข้าโรงเรียน ประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับจากโรงเรียนจึงมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อย่อยและทักษะการเคลื่อนไหว การใช้ประสาทสัมผัสจึงมีผลโดยตรงต่อความสามารถในการขีดเขียนและวาดภาพ ในทางอ้อมจะเป็นพื้นฐานให้เด็กพัฒนาการรับรู้และเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับคนมากขึ้น แมคอีลเวิน (McIlvaine, 1961 : 107 - 108) กล่าวว่า เด็กวัยนี้อยู่ในระยะวาดภาพสิ่งที่มีความหมายสำหรับตน กล่าวคือ เมื่อเด็กวาดภาพคน เด็กจะวาดศีรษะใหญ่ ซึ่งเด็กเข้าใจว่าส่วนศีรษะมีความสำคัญเพราะเป็นที่รวมของการรับรู้คือตาที่ใช้ในการมองดูสิ่งต่าง ๆ มีปากที่ใช้ในการกินอาหารและพูด และถ้าเด็กมีโอกาสดูได้ใช้แขนและขาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เช่น หยิบจับวัสดุ วิ่งเล่น ปีนป่าย กระโดด เด็กจะเห็นความสำคัญของอวัยวะเหล่านั้น และแสดงออกเป็นการวาดภาพคนที่มีแขน ขา แมคอีลเวินกล่าวว่า เด็กพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับคนมากเพียงใด เด็กจะสามารถแสดงออกเป็นการวาดภาพที่มีรูปแบบคล้ายของจริงมากขึ้น และจะมีรูปแบบของการพัฒนาเป็นไปตามขั้นตอน

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld. 1970 : 117 - 120) กล่าวถึงพัฒนาการทาง
วาดภาพของเด็ก 4 - 7 ขวบว่า เด็กเริ่มมีประสบการณ์จากที่บ้านและโรงเรียนมาบ้าง
แล้ว เด็กจะสามารถวาดภาพที่อยู่ในขั้นวาดภาพที่มีความหมาย (Preschematic Stage)
เป็นการเริ่มคันการใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งนั้น ๆ โดยใช้เส้นและรูปร่างเรขาคณิต โลเวนเฟลด์
กล่าวถึงภาพคนในวัยนี้ว่า เด็กจะใช้สัญลักษณ์ได้หลายแบบ และดูเหมือนว่าเป็นภาพคน
เพราะมีศีรษะและขา โดยทั่วไปเด็กจะวาดแขนต่อจากศีรษะ มีลำตัว นิ้วมือ นิ้วเท้า
แต่ไม่ถูกต้องตามสัดส่วนและผิดรูปร่าง ในระยะท้ายของพัฒนาการขั้นนี้เด็กวาดภาพแสดง
รายละเอียดของเสื้อผ้า ผม และสิ่งประกอบอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่ง เจมสัน (Jameson.
1976 : 25 - 35) ได้กล่าวถึงรูปแบบของพัฒนาการในการวาดภาพคนของเด็กวัยนี้ว่า
เริ่มจากการพัฒนาการวาดวงกลมและเส้นรัศมี ภาพคนที่มีศีรษะใหญ่ (big head)
เขียนเป็นวงกลมมีเส้นตรงสั้น ๆ ต่อจากศีรษะแทนแขนหรือขา ระยะต่อมาจะเป็นภาพที่มีขา
ยาว 2 ข้างต่อจากส่วนศีรษะ ภาพคนในวัยนี้คล้ายเป็นไม้กลม (hairpin figure)
ต่อมาส่วนที่เคยเป็นขายาว ๆ 2 ข้างจะถูกปิดด้วยเส้นตรงกลายเป็นลำตัว เด็กจะแต่งลำตัว
ด้วยสีหรือเติมส่วนประกอบอื่น ๆ บนลำตัวในระยะต่อมา หลังจากนั้นจึงพัฒนาการวาดลำตัว
เป็นรูปร่างเรขาคณิต เช่น วาดเป็นรูปสามเหลี่ยม เป็นต้น ในระยะสูงสุดของการพัฒนารูปแบบ
ภาพคนในวัยนี้ เด็กจะวาดภาพคนมีส่วนแขน ขา ลำตัวเป็นภาพแบบเหมือนจริงมากขึ้น

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า พัฒนาการในการวาดภาพคนมีขั้นตอนไปตามลำดับ
โดยเริ่มจากภาพที่เป็นรูปร่างง่าย ๆ รายละเอียดน้อย และไม่ใกล้เคียงของจริงไปสู่ภาพ
ที่มีรายละเอียดมากและใกล้เคียงของจริง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็ก และความสามารถใน
การใช้ทักษะที่จำเป็นต่อการวาดภาพ อันได้แก่ การใช้สายตากับกล้ามเนื้อ มือ ความคิด ความรู้
และความเข้าใจที่มีต่อก่อน ที่จะถ่ายทอดเป็นรูปร่าง สีสัน รายละเอียด ทักษะต่าง ๆ เหล่านี้
ต้องอาศัยประสบการณ์ที่เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคล วัสดุอุปกรณ์ ที่จะช่วยให้เด็ก
เกิดการรับรู้และพัฒนาการเคลื่อนไหวทั้งสิ้น ดังนั้น ประสบการณ์ที่จัดในโรงเรียนจึงนับได้ว่า
เป็นการเอื้อต่อพัฒนาการในการวาดภาพของเด็กด้วย

การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยเป็นการเริ่มต้นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก
ทั้งนี้เพราะจุดมุ่งหมายนั้นเน้นเพื่อให้เกิดความพร้อมทางด้านร่างกาย ให้มีความสามารถในการ
ใช้กล้ามเนื้อน้อย ทักษะการเคลื่อนไหว การใช้ประสาทสัมผัส เกิดความพร้อมทางสติ
ปัญญาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ความพร้อมทางจิตใจและสังคม เพื่อให้สามารถปรับตัว
อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข มีความมั่นคงในอารมณ์ ร่าเริง แจ่มใส และรู้จักแก้ไข้ปัญหา
เฉพาะหน้า (ราตี ทองสวัสดิ์ และคนอื่น ๆ 2529 : 19 - 20) ทั้งนี้ นักการศึกษา
และนักจิตวิทยา เช่น เปสตาลอซี เฟรเดอริค ดิวอี้ มอนเตสซอรี และเพียเจท์ มีความเห็น
สอดคล้องกันว่า พัฒนาการทุกด้านของเด็กจะพัฒนาได้เต็มที่ตามศักยภาพนั้น จะต้องจัดสภาพ
แวดล้อมและประสบการณ์ที่ให้โอกาสเด็กเคลื่อนไหวอย่างอิสระ ใช้ประสาทสัมผัสทุกด้าน
ให้ปฏิบัติ ทดลอง สังเกต หาเหตุผลจากสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมรอบตัว อันได้แก่ วัสดุ
อุปกรณ์ บุคคลในสังคม โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางคือ คำนึงถึงธรรมชาติของเด็ก
(จักรสิน พิเศษสาทร 2521 : 160 - 240) การพัฒนาเด็กจึงมุ่งให้เด็กมีประสบการณ์
ที่ได้รับจากการเล่นเป็นหลัก (เขาวา เตะชุกุต์ 2528 : 10) ดังนั้นในโรงเรียน
อนุบาลจึงมีการจัดประสบการณ์ในลักษณะดังกล่าว โดยจัดตารางกิจกรรมประจำวันให้เด็กมี
โอกาสให้ทำกิจกรรมเสรีทุกวันในช่วงเวลาที่เหมาะสม จัดทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
เด็กจะมีอิสระในการเลือกทำกิจกรรม ทั้งโดยลำพังและเป็นกลุ่ม โดยครูจัดเตรียมวัสดุ
อุปกรณ์ให้เพียงพอแก่ความต้องการ (Kolumbus. 1983 : 29, 141 - 149)
กิจกรรมเสรีที่จัดในห้องเรียนจะประกอบด้วยมุมต่าง ๆ เช่น มุมบ้าน มุมบล็อก มุมศิลปะ
มุมวิทยาศาสตร์ มุมเครื่องเล่นสัมผัส มุมต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้เด็กพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อ
น้อย พัฒนาการใช้ประสาทสัมผัส การคิดและการสังเกต ส่วนกิจกรรมเสรีที่จัดนอกห้องเรียน
นั้น ช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว อันจะช่วยให้พัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ
อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของเด็กได้มีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

สำหรับการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัยในโรงเรียนนั้น แม้รัฐบาลได้กำหนด
แนวทางในการปฏิบัติแก่โรงเรียนทั่วไป แต่ในด้านปฏิบัติยังมีลักษณะการจัดประสบการณ์ที่
แตกต่างกัน ดังที่ จันทรวรรณ เทวรักษ์ (จันทรวรรณ เทวรักษ์ 2526 : 5) ได้ศึกษา

และพบว่า โรงเรียนบางแห่งจัดกิจกรรมที่เป็นการเตรียมความพร้อมแก่เด็ก โดยจัดกิจกรรมการเล่นเป็นหลัก จัดทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ในบางแห่งจัดกิจกรรมที่เน้นการฝึกอ่าน เขียน คัดเลข ท่องจำ คัดตัวอักษร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความสามารถและพัฒนาการของเด็ก และจากการศึกษาการจัดกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาลของ วาสี ประสงค์ (วาสี ประสงค์ 2524 : 113) ทำให้ทราบว่าโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลจัดกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการเตรียมความพร้อม โดยมุ่งกิจกรรมการเล่นที่จัดให้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน มีทั้งกิจกรรมเดี่ยวและกลุ่ม ส่วนโรงเรียนอนุบาลของเอกชนจัดกิจกรรมการเล่นน้อยกว่า ส่วนใหญ่เน้นการทำกิจกรรมด้านการฝึกทักษะบางด้าน คือ อ่าน เขียน สะกด ท่องจำ ซึ่งราตี ทองสวัสดิ์ (ราตี ทองสวัสดิ์ 2528 : 33) กล่าวว่า เป็นการจัดประสบการณ์ที่เกินความสามารถของเด็ก ทั้งนี้เพราะพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กยังไม่พร้อมในการอ่านและเขียน ฮิลเดรธ (Hildreth. 1956 : 327 - 330) กล่าวว่า ความพร้อมในการอ่านเขียนนั้น ต้องอาศัยวุฒิภาวะทางสมอง การรับรู้ การสัมผัส ความพร้อมทางภาษา อารมณ์และสังคม ประสบการณ์เบื้องต้นและสภาวะของร่างกาย ประสบการณ์จากการเล่นในวัยเด็ก จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาทุกด้าน และนำไปสู่ความพร้อมในการเรียนในระยะต่อไป

ความแตกต่างของการจัดประสบการณ์ที่กล่าวข้างต้น อาจมีส่วนทำให้พัฒนาการของเด็กอันเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้นต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถทางการวาดภาพท่อน ซึ่งเป็นการแสดงออกตามธรรมชาติของวัยเด็กที่จะพัฒนาควบคู่ไปกับพัฒนาการทางด้านการเคลื่อนไหว การปรับตัว การรับรู้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาขั้นพัฒนาการและความสามารถในการวาดภาพท่อนของเด็กปฐมวัยอายุ 4 - 6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ในโรงเรียนแบบเตรียมความพร้อมกับประสบการณ์ที่เน้นอ่าน เขียน ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ การศึกษารังนี้จะเป็นประโยชน์ในการเลือกจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก และช่วยให้การพัฒนาเด็กเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษา .

1. เพื่อศึกษาขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 4 - 6 ขวบ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยระหว่างเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม กับเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ในอ่าน-เขียน
3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กที่มีอายุต่างกัน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เข้าใจขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนของเด็กว่ามีความสัมพันธ์กับวัย การใช้ประสาทสัมผัสของสายตากับมือ การปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม การรับรู้ และเรียนรู้เกี่ยวกับคน นอกจากนี้ยังเห็นความสำคัญของการจัดประสบการณ์และสามารถจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็กได้

ขอบเขตของการศึกษา

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 4 - 6 ขวบ ที่กำลังศึกษาในชั้นอนุบาล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 โรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต จำนวน 492 คน และนักเรียนในระดับอายุและชั้นเรียน คิงเกล้าของโรงเรียนอนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์ จำนวน 75 คน ทั้งสองโรงเรียนอยู่ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 567 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้เป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 4 - 6 ขวบ ที่กำลังศึกษาในชั้นอนุบาล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 ในโรงเรียนสาธิตอนุบาล ละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนกุหลาบ จำนวน 123 คน และนักเรียนในระดับอายุ และชั้นเรียนดังกล่าวในโรงเรียนอนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์ จำนวน 71 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้จำนวนทั้งสิ้น 194 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ มี 2 ประเภท คือ

3.1.1 การจัดประสบการณ์ในโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

- การจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม
- การจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน

3.1.2 ระดับอายุ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

- อายุ 4 - 5 ขวบ
- อายุ 5 - 6 ขวบ

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความสามารถทางการวาดภาพถน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กนักเรียนทั้งชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 4 - 6 ขวบ ที่กำลังศึกษาในชั้นอนุบาลของโรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนกุหลาบ และนักเรียนในระดับอายุและชั้นเรียนดังกล่าวของโรงเรียนอนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

2. การจัดประสบการณ์ที่ต่างกัน หมายถึง การจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่ให้โอกาสเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับวัสดุ อุปกรณ์ และบุคคล ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 การจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม หมายถึง การจัดกิจกรรมประจำวันเพื่อฝึกเด็กเป็นศูนย์กลาง ให้อิสระเด็กได้เล่นเพื่อพัฒนาทักษะการใช้กล้ามเนื้อใหญ่

และย่อย พัฒนาการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากประสบการณ์การเล่น โดยจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาในด้านดังกล่าวทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในรูปของกิจกรรมเสรี จัดเวลาที่เหมาะสมให้เด็กได้เล่นทุกวัน เป็นกิจกรรมที่เล่นทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ลักษณะกิจกรรมคำนึงถึงการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ไปพร้อมกัน จัดในรูปของการบูรณาการ โดยกำหนดกิจกรรมประจำวันที่ประกอบด้วยการเล่นไต่และจิ้งหะ การเล่นตามมุม กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมในวงกลม การเล่นกลางแจ้ง และการเล่นเกมการศึกษา

2.2 การจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน หมายถึง การจัดกิจกรรมประจำวัน ที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำแบบฝึกหัด อ่าน เขียน ลักษณะการเรียนรู้ การสอนเป็นรายวิชา

3. การวาดภาพคน หมายถึง การขีดเขียนให้เป็นเส้นหรือรูปร่างปรากฏเป็นภาพคน โดยใช้ดินสอคำหรือดินสอสี ขีดเขียนลงบนกระดาษ

4. ขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน หมายถึง รูปแบบของภาพวาดคนในระยะต่าง ๆ ตามขั้นตอนพัฒนาการทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 5 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การวาดวงกลม วงรี และรัศมี หมายถึง ภาพคนในระยะพัฒนาการขั้นต้นที่ผู้วาดส่วนใหญ่วาดวงกลม หรือวงรีแทนศีรษะ มีเส้นตรงสั้น ๆ ค่อยจากวงกลม หรือวงรีเป็นแขนหรือขา บางภาพมีรายละเอียดของตาและปาก แต่ภาพคนในขั้นนี้มองดูแล้วไม่คล้ายคน

ขั้นที่ 2 การวาดศีรษะใหญ่ หมายถึง ภาพคนที่วาดเน้นศีรษะใหญ่ และใบหน้าส่วนใหญ่มีตา มีปาก มีเส้นตรงยาว ๆ 2 เส้นแทนขา โดยต่อจากศีรษะ บางภาพมีแขนต่อจากศีรษะ บางภาพมีแขนต่อจากส่วนที่เป็นขา บางภาพไม่มีแขน ภาพในขั้นนี้มีลักษณะคล้ายปักหมุด (hairpin figure)

ขั้นที่ 3 การวาดลำตัว หมายถึง ภาพคนที่มีโครงร่างของลำตัวเป็นรูปเรขาคณิตแบบต่าง ๆ เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม วงรี เป็นต้น ไม่วาดลำตัวให้ดูทึบ

ไม่มีรายละเอียดของเสื้อ กางเกงหรือกระโปรง และสิ่งประกอบอื่น ๆ เช่น กระดุม เข็มขัด เป็นต้น แขนและขายังคงเป็นเส้นเดี่ยวหรือเป็นเส้นคู่ บางภาพอาจไม่วาดแขน และขา หรือวาดเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง

ขั้นที่ 4 การตกแต่งลำตัว หมายถึง ภาพคนที่มีการตกแต่งลำตัวด้วยเครื่อง แต่งกาย เช่น เสื้อ กางเกง กระโปรง หรือมีกระดุม เข็มขัด บางภาพแสดงการแบ่งส่วน บนและส่วนล่างของลำตัวด้วยเส้นระดับเอวหรือเป็นเสื้อ แขนหรือขายังคงเป็นเส้นเดี่ยว บางภาพอาจไม่วาดแขนและขาหรือวาดเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง

ขั้นที่ 5 การวาดภาพคนที่สมบูรณ์ หมายถึง ภาพคนที่มีส่วนประกอบของศีรษะ ลำตัว แขนและขา ที่เหมือนจริงมากขึ้น คือ วาดลำตัวเป็นรูปเรขาคณิตแบบต่าง ๆ อาจมีการตกแต่งลำตัวหรือมีเครื่องแต่งกาย แขนและขาอาจเป็นเส้นคู่ อาจมีลักษณะคล้ายบัวหรือ เป็นท่อนยาว ๆ ภาพคนในขั้นนี้มีส่วนต่าง ๆ ครบ คือ ศีรษะ ลำตัว แขนและขา ส่วนมากมี รายละเอียดของส่วนประกอบอื่น ๆ เช่น มือ นิ้ว คอ และอื่น ๆ เพิ่มขึ้น (ดูตัวอย่างภาพ ขั้นที่ 1 - 5 ในภาคผนวก ก)

5. ความสามารถทางการวาดภาพคน หมายถึง การที่เด็กปฐมวัยอายุ 4 - 6 ขวบ ใช้ความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อคน และใช้ทักษะของการใช้กล้ามเนื้อมือวาดภาพคน ซึ่งสามารถ จำแนกได้เป็น 5 ขั้น โดยใช้เกณฑ์จำแนกขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน 5 ขั้น ที่ผู้วิจัย สร้างขึ้น เพื่อพิจารณาว่าภาพคนอยู่ในขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนขั้นใด พร้อมกับ กำหนดให้แต่ละขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนมีคะแนนดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 การวาดวงกลม วงรี และรัศมี มีคะแนน 1 คะแนน ขั้นที่ 2 การวาดศีรษะใหญ่ มีคะแนน 2 คะแนน ขั้นที่ 3 การวาดลำตัว มีคะแนน 3 คะแนน ขั้นที่ 4 การตกแต่งลำตัว มีคะแนน 4 คะแนน และขั้นที่ 5 การวาดภาพคนที่สมบูรณ์ มีคะแนน 5 คะแนน ในการวิจัยครั้งนี้ความสามารถ ในการวาดคนคิดจากคะแนนรวมของการวาดภาพคน 3 ครั้ง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการวาดภาพของเด็กปฐมวัย
 - 1.1 ความสำคัญของการวาดภาพกับเด็กปฐมวัย
 - 1.2 การวาดภาพกับความเจริญเติบโตของเด็ก
 - 1.3 พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัย
 - 1.4 รูปแบบของการวาดภาพของเด็กปฐมวัย
 - 1.5 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการวาดภาพของเด็กปฐมวัย
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวาดภาพและพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก
2. เอกสารเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ในโรงเรียน
 - 2.1 ความสำคัญและแนวคิดในการพัฒนาเด็ก
 - 2.2 การจัดประสบการณ์ในโรงเรียน
 - 2.3 การจัดการวงกิจกรรมประจำวัน
 - 2.4 ลักษณะของกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.5 การศึกษาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ในโรงเรียน

ความสำคัญของการวาดภาพกับเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัยกับพฤติกรรมการวาดภาพเป็นสิ่งคู่กัน เด็กวัยนี้ชอบวาดภาพ ทั้งนี้เพราะอยู่ในระยะของการปรับตัว ที่เป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของระบบการเคลื่อนไหวและระบบประสาท ประกอบกับประสบการณ์ที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทำให้เด็กแสดงออกด้วยการขีดเขียน มีผู้กล่าวถึงการวาดภาพกับเด็กปฐมวัยไว้หลายท่าน ดังนี้

กุศล สุจรรยา (วิรุณ ตั้งเจริญ 2527 : 181 อ้างอิงมาจาก กุศล สุจรรยา 2523) กล่าวว่า การวาดภาพของเด็กมีปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ เด็กต้องรู้จักสิ่งที่วาด และต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่วาด

วิรุณ ตั้งเจริญ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 11) กล่าวถึงการวาดภาพของเด็กปฐมวัยว่าเป็นการแสดงออกเพื่อแสดงพฤติกรรมที่สำคัญคือ เพื่อให้สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเพื่อเรียนรู้การสร้างสรรค์และเรียนรู้สิ่งแวดล้อม

พินิจ ภวังคะรัต (พินิจ ภวังคะรัต 2501 : 22, 26) กล่าวว่า เด็ก ๆ ยังเรียนหนังสือไม่ได้ แต่อาจจะเขียนภาพและความหมายหรือสิ่งที่ต้องการได้ แม้ภาพนั้นจะไม่ชัดเจนเป็นเพียงรูปหยาบ ๆ หรือเส้นสีไม่มีระเบียบ เป็นผลงานผลิตออกมาในรูปของการเล่น ความมุ่งหมายเพื่อการแสดงออกและสร้างสรรค์ตามความพอใจของคน

ชวลิต คาบแก้ว และสุภาวดี เหมทานนท์ (ชวลิต คาบแก้ว และสุภาวดี เหมทานนท์ 2525 : 30 - 31) กล่าวว่า เด็กจะเริ่มทดลองกับวัสดุหลาย ๆ อย่างในชั้นเด็กเล็ก เป็นความเจริญตามธรรมชาติ เป็นระยะที่เด็กเริ่มรู้จักว่าตนสามารถถ่ายทอดความคิดความเข้าใจของตนโดยการวาดระบายสีซอสค์ ปั้น หรือระบายสีด้วยมือ ครั้งแรกเด็กจะวาดเปะปะไม่เป็นตัวคน ต่อมาจะเริ่มเจริญขึ้นและเข้าใจความหมายของการวาดของตน เด็กจะค่อย ๆ วาดรูปเป็นรูปร่าง แต่การจัดภาพในกระดาษยังไม่เป็นระเบียบกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป

จากเอกสารที่กล่าวถึง พอจะสรุปได้ว่า การวาดภาพของเด็กปฐมวัย เป็นการแสดงออกของเด็กที่สนองการเจริญเติบโตตามธรรมชาติทางด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม สติปัญญา โดยถ่ายทอดความเข้าใจ ความคิดของตนตามวัยซึ่งมีความหมายต่อตัวเด็ก ความพร้อมของเด็กแต่ละคน และจะค่อย ๆ พัฒนาไปตามวุฒิภาวะของเด็ก

การวาดภาพกับความเจริญเติบโตของเด็ก

วิรุณ ตั้งเจริญ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 45) กล่าวว่า การวาดภาพเป็นการแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของเด็ก และกล่าวว่า ปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

รูปแบบการแสดงออกทางการวาดภาพ จะเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงหรือการเติบโต
ของเด็กทั้งด้านร่างกาย การรับรู้ อารมณ์ จิตใจ

สำหรับ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld. 1970 : 23 - 27) ได้กล่าวถึง
การวาดภาพว่ามีส่วนสะท้อนให้เห็นพัฒนาการหรือความเจริญเติบโตในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเจริญเติบโตทางอารมณ์ (Emotional Growth) ใ้เห็นว่าการ
การสร้างสรรคภาพนั้นมีความหมายและความสำคัญต่อเด็ก เพราะเด็กจะต้องใช้ความสามารถ
ในการปรับตัวกับสถานการณ์แปลกใหม่หรือประสบกับปัญหาการรับรู้ที่ต่อเนื่อง เป็นกระบวนการ
ที่ต้องอาศัยประสบการณ์ที่กว้างและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในขณะสร้างสรรคภาพ และ
คุณภาพเหล่านี้จะแสดงให้เห็นได้ เช่น เด็กที่วาดภาพซ้ำ ๆ เหมือนกันตลอดเวลา ย่อมแสดง
ว่า เด็กมีปัญหาในการปรับตัวและไม่มั่นใจในการแสดงออกเช่นเดียวกับกรณีผู้ใหญ่ให้เด็กลอก
แบบรูปเรขาคณิตเป็นประจำ เด็กก็จะทำเช่นนั้นและทำได้ดี แต่เด็กเหล่านี้จะสูญเสียความ
มั่นใจในการแสดงออกทางศิลปะและการคิด

เด็กที่รู้สึกมีอิสระ มีความมั่นใจในการแสดงออก จะสร้างสรรคภาพจากประสบการณ์
แสดงออกทางเนื้อหา วัสดุที่ใช้ วาดภาพหลายแบบและไม่กลัวผิด หรือกังวลกับสิ่งที่ทำ
ลักษณะเช่นนี้เป็นการแสดงถึงความเจริญเติบโตทางอารมณ์ของเด็ก

2. ความเจริญเติบโตทางสติปัญญา (Intellectual Growth) การที่
เด็กแสดงออกทางศิลปะในแต่ละวัย หรือแต่ละคนแตกต่างกัน ย่อมแสดงถึงความแตกต่างทาง
ด้านสติปัญญาด้วย ข้อแตกต่างจะปรากฏในแง่ของรายละเอียด การแสดงรูปทรง การออกแบบ
การระบายสี หรือจินตนาการ ข้อแตกต่างนี้สามารถพิจารณาได้จากความแตกต่างของวัย
บุคคล หรือในแต่ละช่วงเวลา กระบวนการทำงานทางศิลปะนั้นจะเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูล
ซึ่งเป็นประสบการณ์จากการ ความถึก และจินตนาการเข้าด้วยกัน แล้วจึงสังเคราะห์เส้น
รูปทรง สี

3. ความเจริญเติบโตทางร่างกาย (Physical Growth) การวาดภาพ
กับความเจริญเติบโตด้านร่างกายเป็นการแสดงออกที่ชี้ให้เห็นความสามารถของการใช้สายตา
ที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวในส่วนที่ต้องใช้ทักษะในการควบคุมทิศทางและการลากเส้น การเจริญ

เติบโตของร่างกาย จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการวาดที่เริ่มจากขั้นขีดเขียน (Scribbling Stage) เป็นเส้นยุ่ง ๆ ไปสู่ความสามารถควบคุมเส้นให้เป็นระเบียบขึ้นเรื่อย ๆ การเคลื่อนไหวของเส้นจะเป็นอย่างช้า ๆ อยู่ระยะหนึ่ง แล้วจะสามารถลากเส้นให้เป็นรูปทรงให้ปรากฏขึ้น และเมื่อเด็กเจริญเติบโตพัฒนาการทางทักษะการเคลื่อนไหว จะทำให้รูปแบบการวาดพัฒนาจากเส้นที่วาดเป็นรูปร่างง่าย ๆ ไปสู่รูปร่างที่เลียนแบบของจริงมากขึ้น

4. ความเจริญเติบโตทางด้านการรับรู้ (Perceptual Growth) โอลเวนเฟลด์ กล่าวว่า ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันที่ได้รับรู้ความหมาย และคุณภาพของสิ่งต่าง ๆ จะแสดงให้เห็นได้จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการใช้ประสาทสัมผัส การรับรู้ส่วนใหญ่จะเป็นการรับรู้ทางสายตา โดยการรับรู้เกี่ยวกับสี รูปร่าง (form) และบริเวณว่าง (space) พัฒนาการการรับรู้ทางสายตาจะเริ่มพัฒนาแยกแยะสิ่งต่าง ๆ จากการแยกแยะสี การแยกแยะรูปร่างในระยะแรก ต่อมาเมื่อเด็กมีพัฒนาการของการรับรู้ทุกด้านมากขึ้น เด็กจะแสดงกับการรับรู้บริเวณว่าง ซึ่งเด็กรู้ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ระยะพัฒนาการเกี่ยวกับบริเวณว่างมีความสำคัญสำหรับเด็กมาก เหมือนกับว่าเมื่อเด็กเติบโตขึ้น เด็กจะสามารถนำพัฒนาการการใช้บริเวณว่างได้เหมาะสมขึ้น หรือสามารถถ่ายทอดความรู้สึกจากสิ่งที่ตนรับรู้ออกมาในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของภาพให้มีความหมาย และมีความสัมพันธ์กันได้ ภาพที่วาดจึงประกอบด้วยการใช้บริเวณว่าง รูปร่าง สี สัน ความรู้สึก โอลเวนเฟลด์ กล่าวว่า เด็กที่มีการสังเกตดี จะรู้ว่าวัตถุต่าง ๆ ย่อมมีความต่างกันด้านรูปร่าง รูปทรง สี ความเรียบและขรุขระ ความรู้สึกต่อแสงและความมืด การรับรู้เหล่านี้ล้วนมาจากประสบการณ์ จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สำหรับครูที่สอนเด็กเล็ก ๆ ควรจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์จากการเล่น ที่จะพัฒนาการรับรู้ทางสายตาและความรู้สึกประสาทสัมผัสจากสิ่งที่แวดล้อม

5. ความเจริญเติบโตทางสังคม (Social Growth) การวาดภาพเป็น การถ่ายทอดสารหรือสาระ ส่วนใหญ่จะเน้นเกี่ยวกับความคิดคำนึงส่วนตัว สิ่งแวดล้อม สังคม และในอีกแง่หนึ่งแสดงถึงการทำงานร่วมกัน

เมื่อเด็กเริ่มวาดลักษณะได้ในระยะแรก จะวาดคนที่ใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ ตัวเอง เพื่อน แต่เมื่อเด็กเติบโตขึ้น สิ่งที่จะมาจากระบบการทางสังคมที่ไกลตัวออกไป ซึ่งแสดงว่าเด็กรับรู้โลกภายนอกที่กว้างขึ้น ประสบการณ์เหล่านี้จะเกิดจากการสะสมความรู้ มีความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น เด็กวาดภาพคนตีเพลง บุคคลอาชีพต่าง ๆ ในสังคม เป็นต้น

6. ความเจริญเติบโตทางด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Growth) พัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพแสดงให้เห็นถึงประสาทสัมผัสที่ให้การบูรณาการประสบการณ์ทั้งหมดซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการรับรู้ ผลจากการบูรณาการนี้ สามารถที่จะพบได้จากการจัดภาพที่ประสานกลมกลืนเป็นเอกภาพ และแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดด้วยภาวะของบริเวณว่าง เส้น ลักษณะผิว และสี

7. ความเจริญเติบโตทางด้านการสร้างสรรค์ (Creative Growth) โอลเวนท์เฟลด์ กล่าวว่า พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เริ่มพัฒนาตั้งแต่เด็กทำเครื่องหมายได้ในครั้งแรก แล้วเรียกสิ่งที่เขาสร้างนั้นว่า "ผู้ชาย" "บ้าน" หรือ "ภูเขา" รูปที่เขาสร้างขึ้นมานี้ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ จากการคิดสร้างสิ่งง่าย ๆ เหล่านี้จะนำไปสู่การสร้างสิ่งยาก ๆ ซึ่งจะผ่านขั้นตอนที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม พัฒนาการทางด้านการสร้างสรรค์ห้องอาศัยเสรีภาพทางความคิดและการกระทำ เมื่อเด็กรู้สึกมีอิสระภาพและความกล้าที่จะแสดงออก การแสดงออกในครั้งต่อ ๆ ไป เด็กจะสร้างรูปร่างและใส่บางสิ่งลงในภาพของตน สิ่งที่แสดงออกนั้นมาจากความคิด จินตนาการ ความรู้สึกอิสระและมั่นใจที่สร้างสิ่งใหม่ ๆ รวมถึงวิธีการใช้วัสดุในการสร้างสรรค์ด้วย เด็กที่ถูกขัดขวางหรือยับยั้งด้วยกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่ไม่มีเหตุผลมักจะขาดความเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง การแสดงออกมักเลียนแบบผู้อื่น

กริฟฟิธส์ (อาร์ รังสันท์ 2527 : 42 อ้างอิงมาจาก Griffiths. 1945) กล่าวว่า พัฒนาการทางการวาดภาพจะสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจินตนาการของเด็กในวัยต้น ซึ่งจะพัฒนาเป็นขั้นตอน 11 ระยะ คือ

- ระยะที่ 1 เป็นระยะที่ซึกเขี่ย ซึ่งยังไม่สามารถแยกความแตกต่างได้
- ระยะที่ 2 เป็นระยะที่เขียนรูปทรงเรขาคณิตหยาบ ๆ ส่วนมากเป็นวงกลม สีเหลี่ยม หรือทั้งให้ชื่อด้วย เช่น ประศู หน้าค่าง แอปเปิล เป็นต้น
- ระยะที่ 3 เป็นระยะที่สามารถวาดรูปสิ่งของโดยใช้เส้นและสีเหลี่ยมหรือวงกลมเท่านั้น
- ระยะที่ 4 เป็นระยะที่วาดภาพโดยใช้วงกลมและเส้น สามารถทำภาพสัตว์หรือภาพคนที่ก่อกเสนาใจ
- ระยะที่ 5 เป็นระยะที่ดั่งชื่อภาพที่ตนเองเขียนขึ้นเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่คือเนื่องกันไป
- ระยะที่ 6 เป็นระยะที่มุ่งวาดเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่ง งานที่วาดเกินซึกขึ้น มีความเอาใจใส่มากขึ้น และมีรายละเอียด
- ระยะที่ 7 เป็นระยะการวาดภาพต่อเนื่องกัน แต่ความสัมพันธ์ของภาพซึกเจนขึ้น และสามารถดูออกหรือเข้าใจได้
- ระยะที่ 8 เป็นระยะวาดภาพสิ่งเคราะห์บางส่วน แสดงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในภาพ
- ระยะที่ 9 เป็นระยะที่วาดภาพบริสุทธิ์เพียงภาพเดียว
- ระยะที่ 10 เป็นระยะที่วาดภาพผสมกันหลาย ๆ ภาพ
- ระยะที่ 11 เป็นระยะพัฒนาการวาดภาพเป็นชุด ๆ ต่างกัน

อาจสรุปได้ว่า การวาดภาพในวัยเด็กจะพัฒนาควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตในด้านที่เกี่ยวข้องกับระบบการเคลื่อนไหวและระบบประสาท ดังนั้นการแสดงออกจึงสะท้อนให้เห็นการเจริญเติบโตของร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของเด็กได้ หากเด็กมีประสบการณ์มากขึ้นและมีความรู้สึกรักมั่นใจในการแสดงออก ย่อมช่วยให้เด็กพัฒนาการวาดภาพในระดับที่สูงขึ้นต่อไป และในทางกลับกัน เมื่อเด็กต้องใช้ความสังเกต ความคิดจากการสำรวจตรวจสอบสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวาดภาพ ย่อมทำให้เด็กได้รับโอกาสใช้การสังเกต ใช้ความคิด จินตนาการต่อสิ่งต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็จะพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวเมื่อในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของความพร้อมในการเรียนต่อไป

พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัย

การวาดภาพของเด็กปฐมวัย เป็นการแสดงออกถึงการปรับตัวในวัยที่กำลังมีการเจริญเติบโตของร่างกายและเป็นพื้นฐานของการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก การแสดงออกนี้จะแสดงต่างกันไปตามระดับอายุ ประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการวาดภาพของเด็กดังต่อไปนี้

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld. 1970 : 89 - 144) เป็นบุคคลหนึ่งที่ให้กันตรำพัฒนาการด้านศิลปะของเด็ก ให้แบ่งขั้นของพัฒนาการด้านศิลปะออกเป็นขั้นต่าง ๆ ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) อายุ 2 - 4 ขวบ
2. ขั้นเริ่มเป็นสัญลักษณ์หรือขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย (The Preschematic Stage) อายุ 4 - 7 ขวบ
3. ขั้นใช้สัญลักษณ์หรือขั้นเขียนภาพได้คล้ายของจริง (The Schematic Stage) อายุ 7 - 9 ขวบ
4. ขั้นเขียนภาพของจริง (The Dawning Realism) อายุ 9 - 12 ขวบ
5. ขั้นเขียนภาพเหมือนของจริง (The Pseudo - Naturalistic) อายุ 12 - 14 ขวบ

6. ขั้นความคิดสร้างสรรค์ (The Period of Decision) อายุ 14 - 17 ขวบ
สำหรับศิลปะในระดับปฐมวัย อยู่ในขั้นของพัฒนาการขั้นที่ 1 - 2 ดังนั้นจึงขอกล่าวโดยละเอียดเฉพาะพัฒนาการด้านศิลปะในขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) : อายุ 2 - 4 ขวบ

ในขั้นแรกนี้เด็กจะพยายามจัดการกระทำกับวัตถุ เพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง เช่น เด็กจะจับหรือถือดินสอด้วยวิธีการต่าง ๆ ระยะนี้เด็กยังมีการทำงานของกล้ามเนื้อไม่สัมพันธ์กัน ดังนั้นงานทางศิลปะของเด็กในการใช้ดินสอหรือการระบายสีส่วนใหญ่จะเป็นไปโดยคร่าว ๆ ขีดเขียนไปมา หว่าไปตามแต่จะมีเนื้อที่ให้ทำ เป็นไปอย่างไม่มีจุดหมาย ในการขีดเขียนนี้มีความสำคัญยิ่ง เป็นพื้นฐานของการพัฒนาในขั้นต่อไป

การขีดเขียนของเด็กจะเป็นไปตามลำดับขั้นที่สามารถทำนายได้ โดยจะเริ่มจากการเขียนไปมาอย่างเปะปะ จนกระทั่งสามารถเขียนได้ตามความต้องการ การขีดเขียนในขั้นนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้น ดังนี้

1.1 การขีดเขียนไม่เป็นระเบียบ (Disordered Scribbling)

เด็กทุกคนในตอนแรกของการเขียนจะเป็นไปอย่างเปะปะ ไม่สามารถที่จะควบคุมคเป็นเส้นสั้นยาววนไปมาไม่แน่นอน บางครั้งเด็กก็อาจมองไปที่อื่นในขณะที่กำลังขยู่อีกด้วย

1.2 ควบคุมการขีดเขียนได้ (Controlled Scribbling)

ในบางครั้งเด็กสามารถเชื่อมโยงการลากเส้นที่ปรากฏอยู่บนกระดาษได้ ซึ่งจะเริ่มประมาณ 6 เดือน หลังจากเด็กเริ่มขีดเขียนเป็นขั้นที่มีความสำคัญมาก เพราะเด็กสามารถควบคุมการมองบนเส้นที่ตนขีดเขียน สามารถเชื่อมโยงการมองเข้ากับพัฒนาการด้านเอเตอร์ได้ เด็กจึงเขียนเส้นนั้นซ้ำอีก เส้นนี้อาจเป็นเส้นตามแนวอน แนวตั้ง หรือเป็นวงกลม

1.3 ให้ชื่อรอยขีดเขียน (The Naming of Scribbling)

เป็นขั้นต่อมาที่มีความสำคัญมากขึ้นหนึ่ง เป็นจุดเริ่มต้นที่เด็กได้ให้ชื่อสิ่งที่เขาขีดเขียน การให้ชื่อรอยขีดเขียนนี้มีความสำคัญตรงที่การคิดของเด็กได้เปลี่ยนแปลงไป ในขั้นตอนนี้เด็กได้รับความสำเร็จในการลากมือขีดเขียน แต่ในตอนนี้เด็กสามารถเชื่อมโยงการลากมือขีดเขียนเข้ากับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เปลี่ยนความคิดจากการเคลื่อนไหวของมือไปยังการนึกคิดจินตนาการ ซึ่งจะเริ่มประมาณอายุ 4 ขวบครึ่ง

การวาดเขียนของเด็กไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการขีดเขียนในขั้นต้น ๆ มากนัก แม้เด็กเริ่มมีแนวคิดว่าจะทำอะไร ไม่ว่าเด็กจะเขียนอะไรไปก็จะเป็นการมองตามการคิดของเด็กเอง ซึ่งแต่ก่อนเด็กจะมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่ตนวาดกับวัตถุ แต่ตอนนี้การมองจะเป็นไปตามที่ตนคิด แต่บางครั้งเด็กก็อาจยังสนุกสนานอยู่กับการเล่นขีดเขียนอย่างไม่เป็นระเบียบประกอบกับคำอธิบายไปด้วย

2. ขั้นเริ่มเป็นสัญลักษณ์ หรือขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย (The Preschematic stage) : อายุ 4 - 7 ขวบ

ในขั้นนี้ยังคงพัฒนาการควบคุมการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ทางศิลปะอยู่ บางครั้งเด็กก็มีทักษะพอที่จะทำให้รอยขีดเขียนแสดงถึงสิ่งที่เด็กคิดอยู่ในขณะนั้น ด้วยเหตุนี้จึงดูไม่ค่อยเหมือนของจริง แต่จะออกมาในรูปสัญลักษณ์ เด็กมักจะตั้งชื่อสัญลักษณ์ที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นมา ส่วนมากก็เป็นชื่อที่อยู่ใกล้เคียงกับตน เช่น "ฉัน" "ครอบครัวของฉัน" "เพื่อนของฉัน" เพราะเด็กยังมีลักษณะของการยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางอยู่ การพัฒนาโนมคติ (concept) เกี่ยวกับคนและสิ่งของยังไม่เด่นชัด ทำให้รูปที่เด็กวาดบรรยายถึงสิ่งเหล่านี้อยู่ในรูปแบบทางเรขาคณิต เช่น ในการวาดรูปคน เด็กจะเขียนวงกลมแทนศีรษะ เส้นตามแนวขวางแทนแขน และเส้นตามแนวตั้งแทนขา แต่ยังไม่มียรายละเอียดส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

การใช้สี การใช้สีของเด็กวัยนี้ยังไม่เป็นไปตามธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก ระหว่างรูปที่วาดกับวัตถุจริง การวาดรูปคนบางทีเด็กจะใช้ทั้งสีแดง น้ำเงิน เหลือง เขียนขึ้นอยู่กับสีที่ตนชอบ การใช้สีบางทีก็ใช้ตามจำนวนวัตถุที่วาดลงไป และเด็กสามารถบอกชื่อได้ เด็กจะใช้อารมณ์มาสัมพันธ์กับสีทั้งหมดที่เขียนลงบนกระดาษ

บริเวณว่าง หรือช่องไฟ (space) เด็กจะเขียนรูปต่าง ๆ ลงบนกระดาษตามแต่จะอยากเขียนลงไป เป็นไปแบบสุ่มโดยไม่มีความสัมพันธ์กัน ส่วนมากเด็กจะวาดรูปโดยเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ในตอนท้ายของขั้นนี้เด็กเริ่มสังเกตความสัมพันธ์ของบริเวณว่าง แต่ก็ยังไม่สามารถเรียงลำดับภาพความพื้นภาพ (background) กลางภาพ (Middle ground) และพื้นหน้า (foreground) ได้

เคลลล็อกก์ (Kellogg. 1967 : 16 - 25) ได้แบ่งขั้นของการวาดภาพของเด็ก ดังนี้

1. ขั้นการขีดเขียนเบื้องต้น (20 Basic Scribbles) เป็นลักษณะการขีดเขียนของเด็กก่อนอายุ 2 ขวบ ภาพที่ขีดเขียนจะเป็นไปตามธรรมชาติหรือตามปกติวิสัยโดยมิได้สนใจลักษณะการขีดเขียนพื้นฐานนี้มี 20 ชนิด ได้แก่ เส้นตรงตามแนวตั้ง แนวนอน เส้นทะแยงมุม วงกลม เส้นโค้ง เส้นที่เป็นคลื่นหรือฟันปลา และจุด
2. ขั้นวางตำแหน่ง (Placement Stage) ในระยะที่เด็กมีอายุ 2 - 3 ขวบ อยู่ในระยะการขีดเขียนตามปกติวิสัย ภาพเขียนบนแผ่นกระดาษจะอยู่ในตำแหน่ง 17 ตำแหน่ง คือ

- 2.1 เขียนเต็มไปหมดทั้งหน้ากระดาษ
- 2.2 เริ่มจากจุดศูนย์กลาง บางทีก็เล็กบางทีก็ใหญ่ แต่อยู่ตรงกลางกระดาษ
- 2.3 มีช่องว่างแต่อยู่ในกรอบ โดยมีขอบกระดาษว่างไว้เป็นกรอบ
- 2.4 - 2.5 เขียนอยู่ในแนวเส้นตั้งหรือเส้นแนวนอน โดยใช้กระดาษเพียง

ครึ่งหนึ่ง

- 2.6 ภาพทั้งสองอยู่คนละด้านแต่สมดุลกัน
- 2.7 ภาพอยู่ในแนวเส้นทะแยงมุม ลักษณะการเขียนจะอยู่ในกรอบลักษณะ

รูปสามเหลี่ยม

- 2.8 ภาพจะอยู่ในลักษณะที่ 2.7 แต่เส้นจะสั้นออกมาทางครึ่งหนึ่งของ

เส้นทะแยงมุมข้าง

- 2.9 ภาพอยู่ในแกนกลางของเส้นทะแยงมุม และกระจายไปอย่างราบเรียบ

สม่ำเสมอ

- 2.10 ภาพที่เขียนออกมาจะปรากฏ 2 ใน 3 ส่วนของกระดาษ จะเห็นเส้นที่เขียนแยกจากกันอย่างเด่นชัด

- 2.11 ภาพจะอยู่ในกระดาษเพียง $1/4$ โดยอยู่มุมใดมุมหนึ่งของกระดาษ

- 2.12 ภาพจะแผ่กระจายมุมหนึ่งเป็นรูปพัด อีกมุมหนึ่งว่างเปล่า

- 2.13 ภาพจะอยู่ในแนวโค้งโดยใช้มุม 2 ด้าน

- 2.14 ภาพจะอยู่ในแนวโค้งโดยใช้มุมทั้ง 3 ของกระดาษ

- 2.15 ภาพจะปรากฏในรูปปิรามิด โดยเริ่มจากมุม 2 มุม อีก 2 มุมว่างเปล่า

- 2.16 ภาพจะพาดลักษณะเป็นแถบระหว่างกระดาษ

- 2.17 เส้นภาพจะแผ่กระจายเป็นรูปพัด โดยเริ่มจากตอนล่างของกระดาษ

3. ขั้นรูปร่าง (Shape stage) ในระยะอายุระหว่าง 3 - 4 ขวบ

เด็กวาดภาพที่เป็นเส้นเดียวแสดงรูปร่างของภาพที่วาดได้ เรียกว่า แผนภาพ (diagram)

ซึ่งมี 6 ลักษณะใหญ่ ได้แก่ วงกลม วงรี สี่เหลี่ยมจัตุรัส (และสี่เหลี่ยมผืนผ้า) สามเหลี่ยม

กากบาท กากบาทรูปตัว x และภาพแปลก ๆ (odd Forms) ซึ่งอาจเกิดจากความไม่สมบูรณ์ของแผนภาพ

4. ขั้นออกแบบ (Design Stage) เด็กยังคงอยู่ระหว่างอายุ 3 - 4 ขวบ เมื่อใดที่เด็กสามารถวาดภาพได้ ก็ถือว่าเกือบอยู่ในขั้นออกแบบได้แล้ว ถ้าเด็กนำแผนภาพในลักษณะต่าง ๆ มาผสมผสานกัน 2 ลักษณะเป็นภาพใหม่ เรียกลักษณะภาพนี้ว่า ภาพรวม (a combine) เช่น + = และเมื่อภาพนั้นเกิดจากการนำแผนภาพตั้งแต่ 3 ลักษณะมาผสมผสานกัน แบบที่เกิดขึ้นใหม่นี้เรียกว่า ภาพผสม

(an aggregate) เช่น + + =

5. ขั้นแสดงรูปภาพ (Pictorial Stage) ระหว่างอายุ 4 - 5 ขวบ เด็กจะเข้าขั้นแสดงรูปภาพ ซึ่งผู้ใหญ่พอจะดูออก ในขั้นนี้แบ่งเป็น 2 ระยะคือ ภาพวาดระยะแรก (early pictorial drawings) และภาพวาดระยะหลัง (Later pictorial drawings) ซึ่งจะเป็นภาพที่ชัดเจนขึ้นเป็นลำดับ มักเป็นภาพคน บ้าน สัตว์ ต้นไม้ ภาพในระยะนี้ปรากฏเส้นขีดเขียน และรูปแผนภาพด้วย เช่น เส้นค้วที่ปรากฏในระยะขีดเขียน รูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม เป็นตัวบ้านและหลังคา เป็นต้น

ประภัสร นิยมธรรม (ประภัสร นิยมธรรม 2523 : 2 - 3) กล่าวถึงลักษณะภาพวาดของเด็กปฐมวัยว่า

อายุ 2 ขวบ เป็นระยะเริ่มขีดเขียน โดยเด็กจะขีดเขียนบนกระดาษหรือบนฝาผนัง หรืออาจใช้หัวแม่มือลากไปบนพื้นดิน พื้นทราย เป็นธรรมชาติของเด็กทุกคนต้องทำและถือว่ามี ความหมาย เด็กจะเริ่มขีดเขียนหรือวาดภาพโดยใช้มือเคลื่อนไหวในอากาศ เด็กจะมีขบวนการขีดเขียนอย่างมีแบบแผนแน่นอนตามความคิดของเด็กเอง เช่น ลากไปทางครึ่งซ้าย ครึ่งขวา จุดศูนย์กลาง เป็นต้น

อายุ 3 ขวบ เป็นขั้นออกแบบ (Design Stage) เด็กจะเริ่มวางโครงร่าง ภายนอกเพื่อแสดงรูปร่างโดยเด็กจะเขียนรูป   เป็นเส้นไขว้ไปมา เช่น 8 รูปเหล่านี้ขึ้นอยู่กับว่าเด็กคิดฝันเป็นอะไร เด็กจะเริ่มเคลื่อนไหว กระโดด

รูปลักษณะเหล่านี้จะถ่ายทอดลงในรูปด้วย เช่น เขียนตัว x อ้วน ๆ ใน หรือ x ผอม ๆ หรือเขียนรูปตัว T ในรูปหลาย ๆ เหลี่ยม

อายุ 4 - 5 ขวบ อยู่ในขั้นการวาดแสดงเป็นภาพ (Pictorial Stage)
กล่าวคือ ในการวาดภาพเด็กในช่วงนี้ ผู้ใหญ่จะมองเห็นเป็นรูปร่างว่าคือรูปอะไรหรือคล้าย
อะไร ซึ่งเป็นขั้นรู้จักรูปลักษณะพื้นฐานต่าง ๆ (Basic Stage) แบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 เป็นการวาดภาพง่าย ๆ ระยะต้น (Early Pictorial) ขั้นนี้
การวาดจะแสดงให้เห็นถึงมนุษย์ สัตว์ บ้าน ต้นไม้ จะเป็นการวาดอย่างหยาบ ๆ ง่าย ๆ
ตอนที่ 2 การวาดระยะหลัง (Later Drawing) รูปที่วาดจะแจ่มชัดขึ้น
วาดได้คล้ายของจริงขึ้น ผู้ใหญ่มองรับว่าใกล้เคียงความจริงขึ้น

สำหรับ เลิศ อานันทนะ (เลิศ อานันทนะ 2525 : 232) กล่าวถึง
ลักษณะรูปวาดของเด็กโดยทั่วไปว่า จะเป็นไปตามความสนใจและประสบการณ์ของแต่ละคน
รวมทั้งรูปแบบของการแสดงออกทางศิลปะ จะมีความสัมพันธ์กับระดับอายุและเข้าวิวัฒนาการของ
ตัวเด็กดังนี้

อายุ 2 - 4 ขวบ ความเจริญทางร่างกายและสติปัญญายังมีน้อย กล้ามเนื้อมือ
และประสาทตายังไม่สัมพันธ์สอดคล้องกันดี รวมทั้งโลกทัศน์ของเด็กวัยนี้มีขอบเขตจำกัด
การรับรู้และประสบการณ์ชีวิตไม่มาก การแสดงออกจึงเป็นเพียงขีดเขียนเส้นรอบนอกของ
โครงสร้างสิ่งที่ยาว ๆ ยังไม่สามารถบังคับมือให้แสดงเป็นรูปร่างหรือเรื่องราวได้ละเอียด
นอกจากรูปที่ขีดเขียนนั้นเป็นไปด้วยแรงเคลื่อนไหวไปมาของกล้ามเนื้อเท่านั้น

อายุ 5 - 6 ขวบ เด็กวัยนี้มีประสบการณ์จากที่บ้านและโรงเรียนบ้างแล้ว
ประกอบด้วยความเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญามาก การแสดงออก
จึงมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน เช่น ภาพวาดของตนเอง ครู
พ่อแม่ พี่น้อง และเพื่อน ๆ เป็นต้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2523 : 58) ได้แบ่งพัฒนาการทางศิลปะ
เป็น 10 ระยะด้วยกัน โดยเริ่มตั้งแต่เด็กวัยทารกเป็นต้นมา คือ

1. ระยะแห่งการแสวงหา (The Search) 8 สัปดาห์ถึง 2 ขวบ

ความสามารถในการใช้มือจะสามารถจับวัตถุได้ จับเอาของเข้าปากได้ เล่นกับนิ้วเท้า ขย่ำ กระต่าย เล่นกับน้ำ เวลาอาบน้ำ เวลาจับแท่งไม้สีเหลืองจะใช้สองมือแล้วเอาเข้าปาก ความสามารถในการแสดงออกซึ่งความเข้าใจ เช่น ยิ้มกับตัวเองในกระจก ตบขวดนม เปล่งเสียงแหลมเอ็กอ้าก เป็นต้น พัฒนาการทางศิลปะได้เกิดขึ้นแอบแฝงกับพฤติกรรมเหล่านี้

2. ระยะของการขีดเขียน (Scribbles and Scribbling) พัฒนาการเด็ก

ระยะนี้อยู่ในอายุประมาณ 2 - 3 ขวบ การขีดเขียนเป็นพฤติกรรมที่เด็กสามารถกระทำได้ทันที โดยปราศจากการกระตุ้น เมื่อเด็กโตขึ้นการขีดเขียนจะปรากฏเป็นส่วนประกอบของการเขียนรูปต่อไป เช่น เป็นส่วนของผมเมื่อวาดคน ใบของต้นไม้ ควั่นไฟ ก้อนเมฆ ระยะการขีดเขียน เด็กจะใช้เป็นการตอบสนองการเคลื่อนไหวของมือและแขนตามความพอใจของเด็กเอง การขีดเขียนของเด็กระยะนี้จะใช้เส้นพื้นฐานเหล่านี้ในการขีดเขียนออกมา เส้นพื้นฐานต่าง ๆ คือ เส้นตรง (Vertical) เส้นนอน (Horizontal) เส้นทะแยงมุม (Diagonal) วงกลม (Circular) เส้นโค้ง (Curving) เส้นเป็นคลื่น (Waving) การขีดเขียนนั้นรวมถึงรูปแบบต่าง ๆ มืออยู่ประปรายอยู่อย่างไม่ชัดเจน

3. ระยะของการซ่อนเร้นรูปทรง (The Secrets of Shape) การพัฒนา

ทางศิลปะระยะนี้จะอยู่ในอายุระหว่าง 2 - 3 ขวบ เด็กอายุ 2 ขวบไม่สามารถวาดรูปวงกลมได้สมบูรณ์ตามใจปรารถนา รูปแบบการเขียนจะปรากฏออกมาแบบขีดเขียน มีรูปทรงเกิดขึ้น รูปทรงจะปรากฏให้เห็นได้เมื่ออายุ 3 ขวบ เด็กจะสามารถเขียนรูปสี่เหลี่ยม วงกลม และรูปร่างภายนอกของรูปทรงอื่น ๆ และรูปทรงเหล่านี้จะปรากฏออกมากับการขีดเขียนทั่วไป

4. ระยะของการสร้างเค้าโครงทางศิลปะ (Art in outline) พัฒนาการ

ทางศิลปะขั้นนี้อยู่ในระหว่างอายุประมาณ 3 - 4 ขวบ เด็กจะเริ่มวาดรูปทรงต่าง ๆ เช่น วงกลม วงรี รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมจัตุรัส และรูปกากบาท ระยะนี้เป็นระยะที่สำคัญที่เด็กจะสร้างความพอใจสำหรับเด็กที่มีความเจริญเติบโตทางศิลปะ

5. ระยะของการออกแบบ (The child and Design) พัฒนาการระยะนี้อยู่ในระหว่างอายุประมาณ 3 - 5 ขวบ เด็กจะเริ่มนำเอารูปทรงต่าง ๆ มาผสมผสานกัน เมื่อเด็กเอารูปทรงมาประกอบเข้าด้วยกันเป็นการเริ่มพัฒนาการออกแบบ เด็กจะแสดงความสามารถในการใช้รูปทรงหลาย ๆ รูปทรงได้อย่างคล่องแคล่ว

6. ระยะของการพัฒนา วงกลม ดวงอาทิตย์ และรัศมี (Mandalas Sun and Radials) พัฒนาการทางศิลปะระยะนี้อยู่ในอายุประมาณ 3 - 5 ขวบ ความสำคัญของการแสดงออกอย่างแจ่มชัดของการพัฒนาในระยะนี้ค่อนข้างจะเพื่อพ้นจากคำพูดของเด็ก การแสดงออกในการวาดรูปค่อนข้างจะสมบูรณ์ มีความสมดุล มีความมุ่งมั่นในการออกแบบ เด็กสามารถเขียนรูปดวงอาทิตย์ มีรัศมี และการพัฒนาจากดวงอาทิตย์ก็จะไปสู่การวาดรูปหน้าคน และเส้นรัศมีของดวงอาทิตย์ เด็กจะนำมาใช้เป็นเส้นผม เมื่อวาดรูปหน้าคน

7. ระยะของการวาดรูปคน (People, People) เด็กเริ่มเขียนรูปคนได้ในอายุประมาณ 4 - 6 ขวบ แแต่หน้าตาจะใหญ่โตมาก แขนขาจะมีขนาดเล็ก จะมุ่งความสนใจเขียนแต่หน้าตา แขนจะต่อออกมาทางศีรษะ และเริ่มเขียนขา ต่อมาจะเขียนรูปคนโดยลึ้มเขียนแขนจะมีแต่ขาเพื่อให้เกิดความสมดุล

8. ระยะของการวาดรูปค่อนข้างจะเป็นเรื่องราว (Almost Pictures) อยู่ในอายุประมาณ 4 - 6 ขวบ เด็กส่วนมากจะเริ่มพัฒนาเข้าสู่ระยะของการออกแบบรูปทรง เด็กจะเขียนรูปคนชัดเจนขึ้น และมองดูตามที่ตนเห็นเหมือนผู้ใหญ่มากขึ้น เด็กเริ่มเขียนรูปสัตว์ มีขา 4 ขา อยู่บนข้างเดียวกันของรูปภาพและใส่หูบนหัว เขียนต้นไม้คล้ายแขนมนุษย์ ต่อไปก็จะพัฒนาดีขึ้น การเขียนรูปมีเรื่องราวมากขึ้น เช่น มีผลไม้ มีดอกไม้ และมีบ้าน เป็นต้น เด็กจะเริ่มสร้างภาพจริง มีดวงอาทิตย์ รัศมี มีเรือ

9. ระยะของการวาดภาพมีเรื่องราว (Pictures) ระยะนี้แบ่งออกเป็นสองตอนคือ ระยะต้น การเขียนรูปของเด็กจะวาดรูปคน สัตว์ บ้าน และต้นไม้ เป็นต้น ต่อมาคือระยะหลัง เด็กจะวาดรูปต่าง ๆ มีความชัดเจนมากขึ้น และง่ายต่อการเข้าใจและการยอมรับของผู้ใหญ่

10. ระยะของการซ่อนเร้นสิ่งที่มีคุณค่า (Hidden Treasures) เด็กวัย 5 - 7 ขวบ จะเขียนภาพที่เรียกว่า x - ray Picture ลักษณะภาพแสดงถึงส่วนละเอียดภายใน เช่น สิ่งของภายในบ้านที่มองเห็นได้จากภายนอก

ภรณ์ คุรุรัตน์ (ภรณ์ คุรุรัตน์ 2524 : 115) กล่าวถึงพัฒนาการความสามารถของเด็กปฐมวัยในการวาดภาพด้วยสีเทียน แบ่งออกเป็น 4 ระดับอายุ ได้แก่

อายุ 1 - 2 ขวบ จะสามารถลากเส้นย่น ๆ ได้โดยไม่มีจุดหมาย การลากเส้นจะเพียงเพื่อทำให้คนเกิดความพอใจ

อายุ 3 - 4 ขวบ เด็กจะเริ่มบอกชื่อภาพที่ตนวาดได้ (ทั้งที่ผู้ใหญ่อาจไม่เห็นเป็นภาพตามที่บอก)

อายุ 4 - 5 ขวบ เด็กจะพบว่าตนสามารถวาดภาพจริงได้ ภาพที่วาดจะเป็นสิ่งที่เด็กคุ้นเคย

อายุ 5 - 6 ขวบ จะเริ่มปรับตัวโดยการสังเกต จะพยายามวาดภาพตามความเป็นจริง แต่จะยังไม่ถูกต้องในเรื่องของสี ขนาดและความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากวุฒิภาวะ

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัย จะพัฒนาเป็นลำดับตามวัย ตามพัฒนาการของการใช้กล้ามเนื้อย่อย ประสาทสัมผัสระหว่างตากับมือ และการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการขีดเขียนที่ไม่มีจุดหมาย ไปสู่การวาดที่มีความหมาย สามารถใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งที่ตนเข้าใจได้ โดยเริ่มพัฒนาสัญลักษณ์จากการวาดภาพคนในระยะแรก เหล่านี้เป็นสิ่งที่เด็กเรียนรู้ได้จากตนเอง และบุคคลที่ใกล้ชิด

รูปแบบของการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัย

อาเมส (Lark. 1967 : 32 citing Amas. 1945 : 161 - 165)

กล่าวว่า การวาดภาพคนของเด็กมักจะไม่มียศและทรงอก ในระยะแรกเด็กจะเขียนแขนต่อจากกาง หู หรือบริเวณคอ บางครั้งอาจต่อจากเอว ก่อนที่จะเขียนคอจากไหล่ได้ถูกต้อง ในระยะต่อมา และมักไม่ค่อยพบการเขียนมือ เมื่อเด็กเขียนมือจะเป็นรูปร่างเหมือนกลุ่มก้อน มีนิ้วกระจายออกสั้น ๆ 3 - 7 แฉก หรือเป็นเส้นยาวรอบทิศทาง บางครั้งคล้ายเท้านก

อาเมส กล่าวว่า ลักษณะการวาดภาพของเด็กแสดงถึงระดับความสามารถของเขานักวิทยาศาสตร์
ของเด็กด้วย

ลาร์ค (Lark. 1967 : 7 - 8) กล่าวว่า ภาพคนที่อยู่ในความคิดของเด็กนั้น
เป็นเพียงเส้นรอบนอกของรูปร่างคน ระยะแรกเด็กมักเขียนภาพด้านหน้า มีรายละเอียดน้อย
การวางสัดส่วนและตำแหน่งไม่ตรงตามความเป็นจริง ดังจะเห็นว่าลักษณะศีรษะเป็นวงกลม
มีจุดหรือวงกลมแทนตา เขียนเส้นตรงเส้นเดียวหรือเส้นคู่แทนจมูก เขียนเส้นขวางยาว ๆ
แทนปาก บางครั้งเขียนฟันเป็นซี่เหมือนลูกกรง รูปร่างของลำตัวจะเป็นวงรี คอเป็นวงกลม
เล็ก ๆ ในระยะต่อมาจึงเขียนเป็นรูปสี่เหลี่ยมต่อระหว่างศีรษะและลำตัว เขียนขาเป็นเส้น
เดียว ต่อมาจึงเขียนเป็นเส้นคู่ เป็นท่อนยาว ๆ ต่อจากลำตัว มีเท้าเป็นท่อนสั้น ๆ รูปสี่เหลี่ยม
ลักษณะแขนเขียนเช่นเดียวกับขา และขี้ออกนอกลำตัวหรือชี้คางข้างลำตัว โดยปราศจาก
การหยิบจับวัตถุใด ๆ และไม่แสดงท่าทาง เขียนมือเป็นรูปคล้ายใบไม้ มีแฉก 2 - 5 แฉก

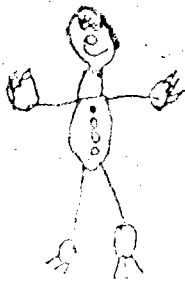
โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld. 1970 : 6, 119 - 121) กล่าวถึงการเขียน
ภาพคนของเด็ก 4 - 7 ขวบว่า อยู่ในขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย (The Preschematic
Stage) มีศีรษะและเท้าเป็นภาพวาดที่พื้นระยะขีดเขียน สัญลักษณ์จะเปลี่ยนแปลง เขียนได้
หลายแบบ ส่วนมากภาพคนใบหน้าดูเหมือนยิ้ม โดยทั่วไปขาจะต่อจากศีรษะ มีลำตัว นิ้วมือ
นิ้วเท้า แต่ไม่ถูกต้องตามสัดส่วนและผิดรูปร่าง จะเขียนเฉพาะส่วนที่ตนสนใจ ในระยะปลาย
ของพัฒนาการขั้นนี้ เด็กจะเขียนรายละเอียดของเสื้อผ้า ผม และอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

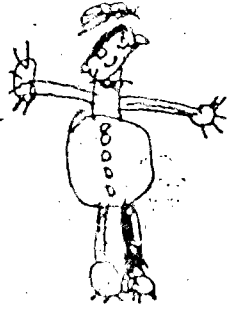
ภาพประกอบ 1 ภาพคนที่วาดโดยเด็กอายุ 4 ขวบ มีลักษณะของศีรษะและเท้าที่พอมองออก
ว่าวาดคน ปกติเขียนวงกลมแทนศีรษะและตา ลากเส้นยาว ๆ แทนขา

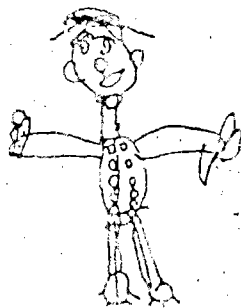
ภาพประกอบ 2 ภาพคนที่วาดโดยเด็กอายุ 5 ขวบ แสดงว่าเด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับ
คนมากขึ้น แต่ยังยังไม่เขียนแขน แม้จะมีศีรษะ ลำตัว และขา ซึ่งมีนิ้วเท้าคล้ายเท้าคน

ภาพประกอบ 3 ภาพคนที่วาดโดยเด็กอายุ 5 ขวบ 4 เดือน แสดงว่าเด็กมีความคิด
รวบยอดเกี่ยวกับคนว่าจะต้องมีแขน มีมือ และนิ้ว ส่วนของเท้าต้องมีขาและนิ้วเท้า

ภาพประกอบ 4 ภาพคนที่วาดโดยเด็กอายุ 5 ขวบ 8 เดือน ภาพคนที่เคยเขียนแขนและขา
เป็นเส้นเดียวพัฒนาเป็นเส้นคู่ มีการเติมส่วนประกอบอื่น ๆ เช่น หมวก แต่ยังคงเขียนลอย
อยู่เหนือศีรษะ

ภาพประกอบ 5 ภาพคนที่วาดโดยเด็กอายุ 6 ขวบ ภาพคนที่วาดจะมีความสมบูรณ์และ
ใกล้เคียงของจริงมากขึ้น สังเกตนิ้วมือเป็นคู่ รายละเอียดของหน้าตา เสื้อผ้า

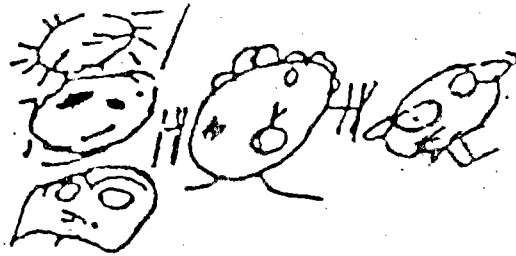
แมคอินเวด (McIlvain. 1961 : 107 - 108) กล่าวว่า เด็กจะพัฒนาการเขียนภาพคนตามสภาพของการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง โดยแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 (อายุ 5 - 6 ขวบ) เด็กวัยนี้จะให้ความสำคัญกับศีรษะมากกว่าส่วนอื่น ทั้งนี้เพราะเด็กเห็นว่าเป็นส่วนที่มีตาในการดูสิ่งต่าง ๆ มีปากในการรับประทานอาหาร และพูด ดังนั้นภาพที่เด็กวาดจะเน้นศีรษะใหญ่กว่าส่วนอื่น ๆ และมีลักษณะเป็นรูปร่างกลมหรือวงรี

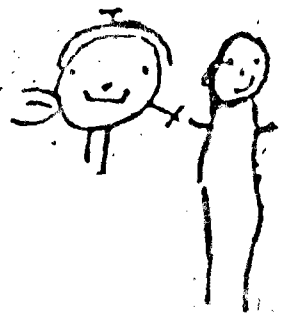
ชั้นที่ 2 (อายุ 6 - 7 ขวบ) เด็กเริ่มเขียนขา 2 ข้าง เนื่องจากอยู่ในระยะที่ใช้การเคลื่อนไหวที่แสดงออกด้วยการเดิน วิ่ง กระโดด ปีนป่าย เต้น โดยใช้ขาทั้ง 2 ข้าง และกำลังมีความก้าวหน้าในการใช้มือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นภาพที่เด็กวาดมักมีแขน ขา แต่เป็นเพียงเส้นตรงยาว ๆ หรือคล้ายรูปวง (Loops)

ชั้นที่ 3 (อายุ 8 ขวบ) เด็กมีพัฒนาการทางการวาดในระยะที่สามารถเขียนแขนที่ยืบหรือถือสิ่งของต่าง ๆ ในมือได้ ลักษณะมือเป็นรูปคล้ายใบตาล มีรูปร่างกลม ๆ มีนิ้วเป็นเส้นเขียนอยู่รอบมือ เท้าจะเขียนเป็นวงกลมหรือรูปวงอยู่ตรงส่วนปลายของขาขึ้นทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

เจมสัน (Jameson. 1976 : 25 - 35) กล่าวถึงรูปแบบพัฒนาการของการวาดคนของเด็กปฐมวัยว่า ในระยะแรกภาพคนที่วาดจะมีศีรษะใหญ่ เขียนเป็นวงกลม มีแขนและขาไม่ชัดเจน ในระยะต่อมาภาพที่วาดจะพัฒนาการเขียนขาให้ยาวขึ้น แต่ยังคงเป็นเส้นเดี่ยว ภาพคนที่วาดในระยะนี้มองดูแล้วคล้ายปีกหม (hairpin figure) คือ มีศีรษะโต ๆ มีเส้นสองเส้นยาว ๆ ต่อจากศีรษะ หลังจากที่เด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับคนมากขึ้น เด็กจะวาดคนที่มีลำตัว ในระยะแรกเป็นการเขียนเส้นตรงปิดส่วนที่เคยเป็นขา 2 ข้าง ต่อมาจึงเป็นการระบายสีเส้นหรือเติมสิ่งต่าง ๆ บนลำตัว เพื่อให้ดูมีความหนา ต่อมาเด็กจะสามารถเขียนลำตัวเป็นรูปเรขาคณิตแบบต่าง ๆ เช่น รูปสามเหลี่ยม ในระยะสุดท้ายของพัฒนาการทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยส่วนแขนและขาที่เคยวาดเป็นเส้นเดี่ยว จะพัฒนาเป็นเส้นคู่หรือลักษณะเป็นรูปวง ซึ่งแสดงว่าเด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับส่วนต่าง ๆ ของคนใกล้เคียงของจริงมากขึ้น

ภาพประกอบ 6 ภาพวาดคนในระยะแรกมีลักษณะศีรษะใหญ่ มีเส้นตรงสั้น ๆ แทนแขนหรือขา

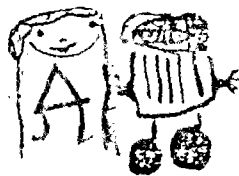
ภาพประกอบ 7 ภาพวาดคนที่เริ่มเขียนลำตัวโดยพัฒนาจากส่วนที่เคยเป็นขา ในระยะก่อน
ออกจากศีรษะ

ภาพประกอบ 8 ภาพวาดคนที่เริ่มเขียนลำตัวโดยพัฒนาจากส่วนที่เคยเป็นขา ในระยะก่อน
แต่ยังไม่มีการใช้รายละเอียดหรือระบายสี เป็นเพียงโครงร่างรอบนอกของลำตัว

ภาพประกอบ 9 ภาพวาดคนที่เขียนลำตัวมีความหนา เมื่อเด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับคนมากขึ้น เด็กจะเขียนลำตัวให้มีความหนา โดยระบายสีให้เต็มลำตัว บางส่วนที่เด็กไม่สนใจ อาจไม่เขียน

ภาพประกอบ 10 ภาพวาดคนที่เขียนลำตัวโดยใช้รูปสามเหลี่ยมหรือรูปเรขาคณิตอื่น ๆ และตกแต่งลำตัวด้วยลวดลายหรือเสื้อผ้า แต่แขนและขาอาจลืมเขียน ส่วนมากจะเขียนเป็นเส้นเดียว

ภาพประกอบ 11 ภาพวาดคนที่มีส่วนต่าง ๆ สมบูรณ์ และใกล้เคียงของจริง คือ มีแขน และขาเป็นเส้นคู่ หรือเป็นรูปคล้ายบ่วง เป็นภาพวาดแขน ขา ที่มีทั้งความกว้างและความยาว

ประภัสร นิยมธรรม (ประภัสร นิยมธรรม 2523 : 32 - 34) กล่าวว่า เด็กทั่วไปจะเริ่มเขียนภาพคนเมื่อมีอายุประมาณ 4 - 5 ขวบ เด็กจะพัฒนาการเขียนเส้น รัศมีที่ใช้กับดวงอาทิตย์กลายเป็นแขน ขา ใบหู เส้นผม และส่วนตกแต่งอื่น ๆ บนศีรษะ กล่าวคือ เด็กจะใช้วิธีตัดเส้นรัศมีที่เคยเขียนดวงอาทิตย์ทิ้งไปบ้าง เพิ่มเส้นที่เหลือให้ยาวขึ้น เขียนส่วนประกอบบนใบหน้าด้วยเส้นยุ่งเหยิง ใช้รูปดวงอาทิตย์เล็ก ๆ เป็นฝ่ามือ เส้นรัศมี เป็นนิ้ว แขนจะติดกับศีรษะ และมีเส้นเล็ก ๆ โนย ๆ อยู่ส่วนบนและไม่ใช่สำหรับแทนเส้นผม แต่มิใช่เพื่อสร้างสมดุลกับขา ซึ่งอยู่เบื้องล่าง ก่อนที่เด็กจะมีอายุ 6 ขวบ ภาพคนที่เด็กเขียน จะสร้างสรรค์ขึ้นมาจากรูปร่างกลม และเมื่อพิจารณาถึงลักษณะภาพคนที่เด็กเขียนจะเห็นว่าศีรษะ แขนและขา จะอยู่ในแนวเส้น ซึ่งเมื่อลากต่อกันเข้ามามีเหมือนภาพบาทใน mandala และถ้าเส้นนั้นเอียงไปจากแนว อาจสรุปได้ว่าเป็นการเขียนภาพของเด็กโตที่ต้องการเขียนรูป คนที่กำลังเดินรำ หรือร้องขอความช่วยเหลือ

จากการกล่าวถึงรูปแบบการวาดคนของเด็กปฐมวัยของบุคคลสำคัญต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เด็กวาดภาพสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนรับรู้จากประสบการณ์
2. ภาพที่วาดเป็นการใช้เส้นและรูปเรขาคณิตง่าย ๆ
3. รายละเอียดของภาพจะไม่ครบถ้วนและไม่ถูกต้องกับตำแหน่งตามความเป็นจริง

เป็นจริง

4. สัดส่วนและรูปร่างไม่ถูกต้องตามหลักกายวิภาค
5. รูปแบบการวาดคนจะค่อย ๆ พัฒนาเป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งจะทำให้รูปแบบของภาพคนเปลี่ยนแปลงไปสู่การวาดแบบเหมือนจริงในระยะต่อไป

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัย

การวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบของการใช้และความคุม
อวัยวะการเคลื่อนไหว การใช้ประสาทสัมผัสของสายตากับกล้ามเนื้อมือเพื่อช่วยในการ
แสดงออก เด็กต้องทราบว่ารอบตัวเขามีอะไรบ้าง จะบังคับมันได้อย่างไร ถ้าถูกเข้าแล้วจะ
รู้สึกอย่างไร และจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับมันได้อย่างไร สิ่งต่าง ๆ นี้นับถึงคนด้วย (สมาคม
ศสตร์ศาสตร์แห่งประเทศไทย 2524 : 118) ดังนั้นการวาดภาพคนของเด็กจึง
สัมพันธ์กับองค์ประกอบเหล่านี้คือ

1. ทักษะของการใช้กล้ามเนื้อย่อย

การใช้กล้ามเนื้อย่อย เช่น กล้ามเนื้อมือ เป็นทักษะที่จำเป็นและเป็นทักษะพื้นฐาน
ของการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเอื้อยประณีตในระยะต่อไป สำหรับการวาดภาพเป็น
กิจกรรมที่ต้องอาศัยการใช้ความสามารถของกล้ามเนื้อย่อยดังกล่าว พัฒนาการของการใช้
กล้ามเนื้อย่อยจะค่อย ๆ พัฒนามาจากการใช้มือปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น ช่วยเหลือ
ตัวเองในการแต่งกาย การเล่นของเล่นต่าง ๆ พัฒนาการทางการใช้กล้ามเนื้อย่อยจะอยู่
ระดับใดจะขึ้นอยู่กับความอยากรู้อยากเห็น และประสบการณ์ที่เด็กมีโอกาสนำไปปฏิบัติ
กิจกรรมมากน้อยเพียงใด (สมาคมศสตร์ศาสตร์แห่งประเทศไทย 2524 :

123 - 124)

2. การรับรู้

การรับรู้จะเป็นสื่อกลางสำคัญที่เกิดจากการสัมผัส (sensation) โดยอาศัย
ประสบการณ์ก่อน ๆ และเกี่ยวข้องกับการรู้การเข้าใจ ซึ่งทำให้คนพัฒนาการรับรู้เกี่ยวกับ
ตนเองและสิ่งแวดล้อมและปรับตัวเองได้ ซึ่ง บรูเนอร์ (Bruner. 1966 : 207)
เชื่อว่าการให้การศึกษาแก่เด็กจะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านการรับรู้ดีขึ้น ถ้าใช้วิธีการ
สื่อความหมายตามความคิดที่เหมาะสม ดังนั้น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจาก
โรงเรียนจะมีผลต่อพัฒนาการทางด้านการรับรู้ โดยเฉพาะการรับรู้ทางสายตา ซึ่งจำเป็น
ต่อการวาดภาพ

2.1 การรับรู้ทางสายตาเกี่ยวกับรูปร่าง (form) การที่เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดที่มีต่อวัตถุที่เห็นได้นั้น ในครั้งแรกต้องอาศัยการแยกแยะคุณสมบัติต่าง ๆ ของสิ่งที่เห็นได้ รูปร่างจะเป็นสิ่งที่เด็กรับรู้ได้ก่อน เด็กเล็ก ๆ สามารถแยกแยะรูปทรงได้ตั้งแต่อายุ 1 ขวบขึ้นไป คือ รูปวงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงรี เป็นต้น (Ling. 1964 : 7) ดังนั้นจะเห็นว่าสัญลักษณ์ที่เด็กวาดคนในระยะแรกจะวาดเป็นโครงร่างที่ใช้รูปเรขาคณิต

2.2 การรับรู้ทางสายตาเกี่ยวกับสี การรับรู้ทางสายตาเกี่ยวกับสีนั้น จะพัฒนาหลังจากรับรู้เกี่ยวกับรูปร่าง เด็กอายุ 2 - 3 ขวบ สามารถจับคู่สีของโดยอาศัยสีเป็นเกณฑ์ (Mussen. 1964 : 38) และจากการศึกษาการใช้สีในการวาดภาพ แม้เด็กจะรับรู้วัตถุต่าง ๆ มีสีต่างกัน แต่เด็กปฐมวัยจะวาดภาพโดยไม่คำนึงถึงสีตามที่เห็นจริงหากให้วาดภาพอย่างเสรี แต่พัฒนาการทางการรู้ การคิดของเด็กจะพัฒนาขึ้น เด็กจะโยงความสัมพันธ์ของการรับรู้เรื่องสีมาสู่การวาดภาพให้เหมือนของจริงได้ (Lowenfeld. 1970 : 164)

2.3 การรับรู้ทางสายตาเกี่ยวกับภาพ การเห็นและการรับรู้ของเด็กจะพัฒนาดังแต่แรกเกิด เด็กที่มีอายุ 2 ขวบ จะสามารถแยกการรับรู้แนวตั้งออกจากแนวนอนได้ เด็กอายุ 5 ขวบ สามารถรับรู้ระหว่างแนวตั้ง แนวนอน และแนวลาดได้ เด็กอายุ 7 ขบ ยังไม่สามารถรับรู้การกลับของวัตถุ (Cratty. 1970 : 94) สำหรับการวาดภาพนั้น เมื่อเด็กมีอายุประมาณ 4 ขวบ เด็กจะเริ่มมีความกตัญญูเกี่ยวกับรูปภาพขึ้นบ้างแล้ว กุศล สุจรรยา (กุศล สุจรรยา 2502 : 33 - 44) กล่าวว่า ในช่วงอายุ 4 - 9 ขวบ เด็กจะเริ่มวาดรูปแทนสิ่งที่เขามองเห็น แต่สัดส่วนของภาพมักจะไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะเด็กยังไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็กเองกับความจริงได้ เด็กอาจวาดวัตถุหลายอย่างในภาพของตน โดยเอาภาพเหล่านั้นไปสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนเห็น แต่ไม่ได้เอาภาพกับภาพมาสัมพันธ์กัน ดังนั้นวัตถุต่าง ๆ จึงกระจายอยู่เต็มหน้ากระดาษ ทั้งนี้เพราะเด็กยังขาด

ประสบการณ์เกี่ยวกับพื้นที่ (Space) นอกจากนี้ เพียเจต์ และอินhelder (Piaget and Inhelder. 1969 : 67) ได้ทำการศึกษาพบว่า ความเข้าใจของเด็กในเรื่อง การมองเห็นสัดส่วนและระยะทางตามที่ตาเห็น (Perspective) ซึ่งแสดงออกโดยการ วาดภาพเลียนแบบของจริงของเด็กนั้นจะยังไม่สมบูรณ์จนกว่าเด็กจะมีอายุ 8 ขวบ

3. ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง

ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง มีส่วนสำคัญต่อการแสดงออกในการวาดภาพของ เด็ก การแสดงความมั่นใจในการวาด ไม่กลัวผิด และพอใจในการทำงานของตน เป็นผลมา จากการสามารถปรับตัวของเด็ก นอกจากนี้สิ่งที่เด็กวาดในระยะแรกของชีวิตมักจะเริ่มด้วย การวาดคน ทั้งนี้เพราะเด็กเริ่มสำรวจและสนใจตัวเอง ความคิด และความรู้สึกจะยึดตนเอง เป็นหลัก ดังนั้นความคิดที่มีต่อตนเองจึงเกิดก่อน จากการดูและจับต้องส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และเห็นตนเองในกระจก รู้ว่าตนเป็นชายหรือหญิง รู้ว่ามีจมูก ตา ปาก และผม อยู่ที่ใด แต่สิ่งๆนี้เกี่ยวกับการทำหน้าที่ของร่างกายยังไม่ถูกต้องนัก แม้จะถึงวัยที่เข้าโรงเรียนแล้วก็ตาม เด็กจะมีสิ่งๆนี้เกี่ยวกับบทบาททางเพศจากการเล่นและพฤติกรรมทั่ว ๆ ไป (ประณต เค้าฉิม ม.ป.ป. : 151)

จึงอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบการวาดคนของเด็กปฐมวัยจะพัฒนาได้เพียงใดขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบที่ช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและรวมถึง การใช้กล้ามเนื้อย่อยที่ถูกต้อง การพัฒนาการรับรู้จากการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ย่อมมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับตนและสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะ เป็นผลต่อพัฒนาการ ทางการวาดภาพด้วย

งานวิจัยเกี่ยวกับการวาดภาพและพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก

กีเซล (Gesell. 1940 : 148 - 152) ได้ศึกษาพัฒนาการการวาดภาพ
ของเด็กปฐมวัย พบว่า ระดับอายุมีความสัมพันธ์กับภาพวาดของเด็ก และกล่าวถึงลักษณะ
การวาดภาพของเด็กอายุ 3 - 5 ขวบ ว่า

อายุ 3 ขวบ ภาพที่เขียนยังดูไม่ออกว่าเป็นภาพอะไร แต่เริ่มใช้รูปทรง

อายุ 4 ขวบ ภาพที่เขียนใช้รูปทรงต่าง ๆ กัน

อายุ 5 ขวบ เขียนภาพง่าย ๆ ได้ แต่ยังแสดงให้เห็นการใช้รูปทรงต่าง ๆ อยู่

จากการศึกษารายละเอียดการเขียนภาพคน กีเซล ได้สรุปเป็นร้อยละของการเขียน
ภาพตามอายุต่าง ๆ ดังนี้

รายละเอียดของภาพที่เขียน	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ	6 ขวบ
ศีรษะ	24	79	95	100
ตา	12	52	88	83
ขา	12	42	86	100
ปาก	12	32	82	83
ลำตัว	6	35	67	89
เท้า	6	32	63	95
จมูก	0	23	79	83
แขน	0	13	54	78
มือ	0	10	16	56
ผม	6	6	32	28
นิ้ว	0	3	25	33
หู	0	3	11	32
คอ	0	0	9	56

รายละเอียดของภาพที่เขียน	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ	6 ขวบ
หมวด	0	3	16	50
เสื้อผ้า	0	3	4	44
กระดุม	0	0	18	22

นอกจากนี้ เทเลอร์ และบาชาราช (Taylor and Bacharach. 1981 : 373 - 375) ได้ทำการศึกษาทฤษฎีแห่งพัฒนาการในการวาดภาพของเด็ก โดยศึกษาเด็ก 3 ระดับอายุ คือ อายุ 3 - 4 ขวบ อายุ 4 - 5 ขวบ และอายุ 5 - 6 ขวบ ที่กำลังอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 99 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ บัตรภาพคนจำนวน 5 แผ่น แต่ละแผ่นมีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบของภาพคน คือ แบบที่ 1 เป็นภาพคนที่มีความสมบูรณ์ คือมีศีรษะ ลำตัว แขนและขา แบบที่ 2 เป็นภาพคนที่ไม่มีแขนต่อจากศีรษะ แบบที่ 3 เป็นภาพคนที่ไม่มีแขนและขาต่อจากศีรษะ ไม่มีลำตัว โดยเด็กแต่ละคนจะได้เลือกว่าภาพใดภาพหนึ่งเป็นภาพที่เหมือนคนมากที่สุด แบบที่เด็กเลือกจะถูกบันทึกไว้ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะเก็บภาพแบบที่ 2 และ 3 ออก เหลือไว้เพียงแบบที่ 1 จากนั้นจึงให้เด็กวาดภาพคนที่สมบูรณ์ตามแบบที่ 1 ปรากฏว่า ภาพที่เด็กทั้งหมดวาดแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ แบบที่ 1 วาดภาพแบบนามธรรม เป็นภาพลักษณะขีดเขียน แบบที่ 2 วาดภาพที่มีลักษณะคล้ายลูกอ๊อด คือ มีแขนขาต่อจากศีรษะ แบบที่ 3 วาดภาพคนได้สมบูรณ์ ข้อมูลที่ได้ชี้ให้เห็นความเกี่ยวข้องกัน 3 ประการ คือ ประการแรก อายุของเด็กกับแบบของภาพที่เด็กวาด ประการที่สอง อายุของเด็กกับการเลือกภาพ และประการที่สาม การเลือกภาพกับแบบของภาพที่เด็กวาด

ผลของการศึกษาพบว่า เด็กที่มีอายุน้อยจะวาดภาพแบบนามธรรมมากกว่าเด็กที่มีอายุมากกว่า โดยพบว่าเด็กระดับอายุ 3, 4, 5 ขวบ วาดภาพแบบนามธรรมคิดเป็นร้อยละ 45, 12 และ 00 ตามลำดับ สำหรับการวาดภาพคนที่สมบูรณ์นั้นคิดเป็นร้อยละ 12, 42 และ 88 ตามลำดับ ข้อสังเกตที่พบในการวิจัยนี้คือ เด็กที่วาดภาพแบบนามธรรมและเด็กที่วาดภาพคนได้

สมมุติฐานส่วนใหญ่เลือกภาพแบบที่ 1 ว่าเป็นภาพที่เหมือนคนมากที่สุด แต่เด็กที่วาดภาพคล้ายลูกอ๊อดเลือกภาพคนแบบที่ 2 คือแบบเดียวกับที่คนวาดมากที่สุด ข้อสังเกตนี้เทเลอร์ และบาชารห์ต่างเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญที่นำมาการศึกษาต่อไปว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบคนที่เด็กเลือกนั้นน่าจะมีผลมาจากการค้นพบบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับวัตถุหรือสิ่งที่วาด ซึ่งมีอิทธิพลต่อความรู้ความสนใจของเด็กในช่วงระยะต่าง ๆ กัน ดังนั้นสิ่งที่เด็กบรรยายเป็นภาพวาดจึงน่าจะเป็นประโยชน์ที่จะค้นพบว่าเด็กเปลี่ยนแปลงความรู้หรือความทรงจำในทิศทางใด ให้สังเกตเห็นว่าอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมนั้นอาจมีผลให้การวาดภาพเปลี่ยนแปลงไป และในขณะเดียวกันก็อาจใช้ความสามารถในการวาดภาพเป็นเครื่องมือศึกษาเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดกับตัวเด็กได้ นอกเหนือจากการศึกษาภาพวาดในแง่ของพัฒนาการเท่านั้น

สำหรับการศึกษาในประเทศไทย ภัทรา สุนทรทรัพย์ (ภัทรา สุนทรทรัพย์ 2525 : 67 - 70) ศึกษาถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กไทยในชั้นประถมศึกษาตอนต้น ตัวอย่างประชากรเป็นเด็กชั้นประถมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนประถมสาธิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตรจำนวน 160 คน เป็นชาย 91 คน หญิง 69 คน มีอายุตั้งแต่ 5 ขวบ ถึง 11 ขวบ ทดสอบโดยให้นักเรียนวาดภาพด้วยสีเทียนและปั้นดินน้ำมันชนิดละ 2 ครั้ง การวาดและการปั้นครั้งแรกกำหนดหัวเรื่องที่วาดและสิ่งที่ปั้นได้ แต่ครั้งหลังให้เด็กเลือกวาดและปั้นตามใจชอบ ใช้เวลาในการทดสอบแต่ละครั้งไม่เกิน 40 นาที ได้ผลดังนี้คือ เด็ก 5 - 7 ขวบ อยู่ในชั้นที่สอง คือชั้นเริ่มต้นของการเขียนภาพให้มีความหมาย อายุ 7 - 10 ขวบ อยู่ในชั้นที่สาม คือเขียนรูปได้คล้ายของจริง อายุ 9 - 11 ขวบ อยู่ในชั้นที่สี่ เป็นชั้นเริ่มต้นของการเขียนภาพอย่างของจริง 11 ขวบ อยู่ในระยะต้นของการพัฒนาขั้นที่ห้า เป็นชั้นของการใช้เหตุผล เด็กที่อยู่ในชั้นพัฒนาการทางศิลปะวันเดียวกันเขียนภาพแสดงลักษณะรูปคน การใช้ช่องไฟ การใช้สี การออกแบบ แตกต่างกันไปตามลำดับวัย เด็กอายุมากจะเขียนภาพมีลักษณะใกล้เคียงลักษณะของภาพในชั้นพัฒนาการขั้นต่อไปได้มากขึ้น เด็กส่วนมากมีพัฒนาการทางการเขียนภาพอยู่ในชั้นเดียวกันกับพัฒนาการทางการปั้น เด็กหญิงทุกวัยชอบวาดภาพบ้านและคน แต่วัย 9 - 10 ขวบ วาดภาพหัวสัตว์เพิ่มขึ้น 10 - 11 ขวบ วาดจากนวนิยายหรือเรื่องราว และภาพสัตว์เพิ่มขึ้น เด็กผู้ชายทุกวัยชอบวาดจากบท แต่มีบางวัยมีการวาดสิ่งอื่น ๆ ซึ่งรอง

ลงไปจากฉากรับคือ 5 ขวบ วาดจากนิยายหรือเรื่องราว 9 ขวบ วาดจากการต่อสู้
 10 ขวบ วาดทิวทัศน์และบ้าน 11 ขวบ วาดจากท้องทะเล เด็กหญิงวัย 5 ขวบ ชอบปั้น
 สัตว์โดยเฉพาะงู 6 ขวบ ชอบปั้นสัตว์เลี้ยงและสัตว์อื่น ๆ 7 ขวบ ชอบปั้นคนและภาชนะ
 ที่ใช้ในบ้าน 8 - 9 ขวบ ชอบปั้นภาชนะที่ใช้ในบ้านมากกว่าสิ่งอื่น ๆ 10 ขวบ ปั้น
 เครื่องเรือน เช่น ชุดรับแขก 11 ขวบ ชอบปั้นขนมที่ต้องประดิษฐ์ให้สวยงาม เช่น ขนมปั้นสิบ
 ขนมลักษณะต่าง ๆ และชอบปั้นผลไม้ ซึ่งจัดไว้ให้น่าดู เด็กผู้ชายวัย 5 - 8 ขวบ ชอบ
 ปั้นเครื่องบิน เรือรบ เรือยนต์ 9 ขวบ ชอบปั้นคนต่อสู้กันหรือคนสู้กับสัตว์ป่า เช่น แรด
 กระต่าย 10 ขวบ ชอบปั้นเครื่องบินแบบต่าง ๆ 11 ขวบ ชอบปั้นอาวุธและภาชนะที่ใช้ใน
 บ้าน เช่น ที่เขี่ยบุหรี่ เด็กหญิงส่วนมากของกลุ่มตัวอย่างวาดภาพบ้านและคนมากที่สุดและปั้น
 ภาชนะที่ใช้ในบ้านมากที่สุด แต่เด็กชายส่วนมากวาดฉากรับมากที่สุดและปั้นยานพาหนะ
 ที่มีความเร็วสูง เช่น เครื่องบิน เรือ มากที่สุด

ต่อมาในปี 2514 อัชชา แสงอัสนีย์ (อัชชา แสงอัสนีย์ 2514 : 45, 51, 56) ได้ศึกษาขั้นพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่เรียนศิลปะตามแนวเก่าและแนวใหม่ กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมปีที่ 1 ถึงประถมปีที่ 4 ชั้นละ 1 ห้องเรียนของโรงเรียนสมถวิล ราชดำริ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่สอนศิลปะตามแนวเก่าและโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นตัวแทนโรงเรียนที่สอนศิลปะตามแนวใหม่ โดยให้นักเรียนวาดภาพตามหัวข้อที่กำหนดให้จำนวน 1 ภาพ และให้นักเรียนวาดภาพตามใจชอบอีก 1 ภาพ วิเคราะห์ผลการทดสอบเพื่อแปลขั้นพัฒนาการทางศิลปะตามหลักเกณฑ์ของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนศิลปะแนวใหม่มีขั้นพัฒนาการทางศิลปะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ มากกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่า นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 ที่เรียนศิลปะแนวใหม่วาดภาพคนมากกว่าลักษณะกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่า 1 ลักษณะ นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 ที่เรียนศิลปะแนวใหม่ใช้ช่องไฟมากกว่าลักษณะกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่า 1 ลักษณะ นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 ที่เรียนศิลปะแนวใหม่ ใช้สีมากกว่าลักษณะกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่า 1 ลักษณะ นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 3 ที่เรียนศิลปะแนวใหม่และแนวเก่าวาดภาพคน

3 ลักษณะเท่ากัน นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 3 ที่เรียนศิลปะแนวใหม่ ใช้ช่องไฟมาก ลักษณะกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่า 2 ลักษณะ นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 3 ที่เรียนศิลปะแนวใหม่และแนวเก่าใช้สี 4 ลักษณะเท่ากัน นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 4 วิเคราะห์เฉพาะนักเรียนที่เรียนศิลปะแนวใหม่ว่าภาพคนละ 4 ลักษณะ ใช้ช่องไฟ 5 ลักษณะ และใช้สี 2 ลักษณะ นักเรียนที่เรียนศิลปะตามแนวเก่าว่าภาพคนหน้าตรงมากที่สุดทุกชั้น พัฒนาการ แต่นักเรียนที่เรียนศิลปะแนวใหม่ วาดภาพคนหน้าตรงมากที่สุดทุกชั้นในขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 ส่วนขั้นที่ 4 วาดภาพหน้าตรงและหน้าด้านข้างปนกันมากที่สุด

ลักษณะการวาดภาพคนของนักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 แบ่งออกได้เป็น

4 ลักษณะ คือ

1. เขียนวงกลมแทนศีรษะ มีเส้นยาวแทนลำตัว แขนขา ไม่แสดงเพศ
 2. คล้ายกับลักษณะที่ 1 แต่แสดงเพศด้วยกระโปรงหรือกางเกง
 3. มีเส้นอื่น ๆ เพิ่มเติม นอกจากเส้นยาว ๆ ที่แทนลำตัว แขนขา แต่ไม่แสดงเพศ
 4. ใช้เส้นเรขาคณิตและเส้นอื่น ๆ ปนกัน แสดงเพศด้วยผม กระโปรง กางเกง
- ลักษณะการวาดภาพคนของนักเรียนในขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 3 แบ่งออกได้เป็น

3 ลักษณะ คือ

1. มีวงกลมแทนศีรษะ และเส้นยาวแทนแขนขาและลำตัว ไม่แสดงเพศ
 2. ใช้เส้นเรขาคณิตและเส้นอื่น ๆ ปนกัน แสดงเพศด้วยเสื้อผ้า ผม ฯลฯ
- บางคนทิ้งไม่วาดส่วนที่สำคัญหรือเน้นส่วนที่สำคัญ
3. ใช้เส้นเรขาคณิตปนกับเส้นที่เป็นจริงตามธรรมชาติ เช่น แสดงส่วนโค้งของการแสดงความแตกต่างระหว่างเพศด้วยผม เครื่องแต่งกายตามความนิยมแต่ละเพศ ฯลฯ
- ทิ้งไม่วาดส่วนที่สำคัญและเน้นส่วนที่สำคัญ

ลักษณะการวาดภาพคนของนักเรียนในขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 4 แบ่งออกได้เป็น

4 ลักษณะ คือ

1. ใช้เส้นเรขาคณิต เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ไม่แสดงเพศ
 2. ใช้เส้นเรขาคณิตปนกับเส้นอื่น ๆ แสดงเพศด้วยเส้นผ่า ผมน ฯลฯ เส้นผ่าที่แสดงเพศบางคราวอาจใช้ตัดขอบนอก เพื่อแสดงเป็นเส้นเฉย ๆ แต่บางคนใช้สรีระยเต็มทั้งเส้นและกระโปรงหรือกางเกง

3. ใช้เส้นเรขาคณิตปนกับเส้นที่เป็นจริงตามธรรมชาติ เช่น แสดงส่วนโค้งรอบตัวของส่วนของร่างกายหรือแสดงให้เห็นท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย

4. เหมือนกับลักษณะที่ 3 แต่ใช้เส้นตัดขอบนอกของภาพคนให้เห็นเด่นชัดขึ้น
 ประมวล วิคคินสัน (ประมวล วิคคินสัน 2507 : 87 - 92) ได้ศึกษาสัมพันธภาพระหว่างงานวาดเขียนของเด็กกับความพร้อมที่จะอ่านของเด็กอนุบาลปีที่ห้าของโรงเรียน 11 แห่งในนครโตรอนโต จำนวน 216 คน โดยให้เด็กวาดภาพห้องเรียนผลของการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

ลักษณะทั่วไปของภาพที่วาด เด็กอายุ 5 - 6 ขวบ ยังไม่สามารถวาดภาพเหมือนของจริงได้ ลักษณะภาพเป็นเพียงสัญลักษณ์ เด็กที่ยังไม่พร้อมที่จะอ่านส่วนมากวาดภาพที่ดูไม่ออกว่าเป็นภาพอะไร ส่วนเด็กที่พร้อมจะอ่านส่วนมากวาดภาพที่พอออกว่าเป็นภาพคนหรือเก้าอี้ ต้นไม้ เป็นต้น

การใช้สี เด็กที่พร้อมที่จะอ่านจะแสดงการใช้สีอย่างมีความหมาย เช่น ใช้สีต่าง ๆ กัน แยกส่วนต่าง ๆ ของร่างกายคนหรือสิ่งของ ใช้สีเลียนแบบสีธรรมชาติของวัตถุ ใบไม้สีเขียว ผลไม้ดำหรือน้ำตาล ใช้สีหลายสีในการวาด บางภาพระบายสีภาพให้ดูนุ่มหรือระบายสีพื้นหลังของภาพให้ดูเด่น ไม่นิยมวาดลายเส้น

สิ่งที่วาด เด็กที่ยังไม่พร้อมในการอ่านจะวาดสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับห้องเรียนมากกว่าเด็กที่มีความพร้อมในการอ่านและวาดภาพมีรายละเอียดน้อยกว่า

ความสอดคล้องในการจัดภาพ เด็กที่มีความพร้อมที่จะอ่านจะจัดภาพให้อยู่บนเส้นฐานเส้นเดียวกัน หรือแสดงความสัมพันธ์ของตำแหน่งสิ่งที่วาด เช่น โต๊ะตั้งอยู่บนพื้น นาฬิกาอยู่สูงขึ้นไป ไฟทาวอยู่บนเพดาน เป็นต้น บางภาพวาดดูมีความลึก คือ วาด 3 มิติ ส่วนเด็กที่ไม่พร้อม

ที่จะอ่านนักวาดภาพกลับหัวหรือตะแคงข้าง เนื่องจากหมุนกระดาษเวลาวาด ทั้งนี้เพราะยังไม่สามารถเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งที่วาดล้อม

พัฒนาการทางสังคมที่เห็นได้จากภาพวาด เด็กที่มีความพร้อมที่จะอ่านจะวาดคนในภาพด้วยและสามารถบอกได้ว่าภาพใคร เป็นหญิงหรือชาย ส่วนเด็กที่ยังไม่พร้อมที่จะอ่านบางคนวาดภาพแม่และคนอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับห้องเรียนน้อยกว่าเด็กที่พร้อม ซึ่งแสดงว่ายังไม่บรรลุวุฒิภาวะทางสังคม

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าพัฒนาการทางศิลปะของเด็กจะสะท้อนความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการใช้ประสาทสัมผัสของตากับมือ ซึ่งเป็นพื้นฐานของความพร้อมทางด้านการอ่าน ด้านการเขียน ด้านการคิด อีกทั้งช่วยให้ครูสามารถเข้าใจพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กเพื่อช่วยให้ครูจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมได้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของเด็กได้

ความสำคัญและแนวคิดในการพัฒนาเด็ก

สิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยคือ จะต้องจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการและธรรมชาติของเด็ก ตามความเห็นของนักวิชาการกล่าวว่า เด็กวัยนี้เป็นวัยที่เริ่มเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว สนใจ อยากรู้และอยากเห็น มีการเลียนแบบผู้ใหญ่และสิ่งที่เด็กสนใจ ลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้คือ ลักษณะการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง พัฒนาการทางสติปัญญายังไม่เจริญเท่าที่ควร เด็กยังไม่สามารถศึกษาเหตุผลได้ สิ่งที่แสดงออกมักมาจากการรับรู้และจดจำเลียนแบบจากคนอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 1)

บุคคลที่ตระหนักถึงธรรมชาติของเด็ก และเน้นให้ส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติ โดยการจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่เหมาะสมแก่เด็ก ได้แก่

เฟรโดเบล (Froebel) เป็นนักการศึกษาชาวเยอรมันที่ตระหนักถึงพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก ดังนั้นการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยจึงเน้นให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กสนใจ จัดห้องเรียนให้มีสภาพเหมือนบ้าน กิจกรรมเล่นต่าง ๆ ที่จะช่วย

ส่งเสริมความเจริญเติบโตโดยถูกวิธี การให้การศึกษาแก่ระดับอนุบาล ควรมีการแสดง
กิริยาอาการ การละเล่น การร้องเพลง การรู้จักเล่าเรื่อง และที่เน้นก็คือ การร่วมมือกัน
ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม นอกจากนี้ เพรอเบล ยังเชื่อว่า การที่เด็กได้ทำ
กิจกรรมจากการสังเกตค้นคว้าหาความจริงจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และให้เด็กได้
เคลื่อนไหวอย่างมีชีวิตชีวา จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติให้เจริญยิ่งขึ้น

คิ้วอี้ (John Dewey) มีความเห็นสอดคล้องกับเปรอเบลในด้านให้เด็กได้
เคลื่อนไหวอย่างอิสระโดยมุ่งจัดประสบการณ์ เพื่อให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติเองเป็นการเรียนรู้
โดยการกระทำ (Learning by doing) และยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง

มอนเตสซอรี (Montessori) เป็นผู้ที่มีความคิดของเปรอเบลมาปรับปรุงและ
เสนอการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมเล่น โดยเชื่อว่าการสอนเด็กเล็กนั้น จะต้อง
คำนึงถึงเสรีภาพและความต้องการของเด็กเป็นสำคัญ มีความเห็นสอดคล้องกับ คิ้วอี้ ที่ว่า
ควรให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองมากที่สุด คำนึงถึงความพร้อม ความแตกต่างระหว่าง
บุคคล และความสนใจของเด็กเป็นพื้นฐาน

เปสตาลอซซี (Pestalozzi) (จักรลิน พิเศษสาร 2521 : 160 - 170,
232 - 240) ให้แนวคิดว่า การสอนต้องคำนึงถึงวัยและพัฒนาการของเด็ก ตลอดจน
ความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นผู้ริเริ่มคิดเรื่องความพร้อมและไม่บังคับให้เด็กเรียนแบบ
ท่องจำ แต่จะให้เด็กเรียนรู้เองจากประสบการณ์ต่าง ๆ ทางวัตถุ หรือรูปธรรมที่ทำให้เด็ก
ได้สังเกตและเข้าใจจากการเห็นด้วยตา สัมผัสจับต้องและรู้สึก

จากแนวความคิดดังกล่าว สรุปได้ว่ากิจกรรมที่จัดต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง จัดกิจกรรม
ให้สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก โดยให้เด็กปฏิบัติผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5
ด้วยการใช้กิจกรรมที่让孩子เล่นกับวัสดุ อุปกรณ์ มีการเล่นและทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ให้ปฏิบัติ
ทดลองเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม วิธีการเช่นนี้
จะสนับสนุนให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งวัสดุและบุคคล เด็กจะได้พัฒนาทั้งทักษะ
การเคลื่อนไหว การใช้ประสาทสัมผัส และการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน

การจัดประสบการณ์ในโรงเรียน

การจัดประสบการณ์ หมายถึง การจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาให้ครบทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โดยจัดในรูปกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง มีได้มุ่งหวังให้อ่านเขียน คิดเลขเป็นหรือเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ดังเช่นระดับประถม จะเน้นการจัดประสบการณ์จึงมิได้แบ่งเป็นรายวิชา แต่จะนำมวลประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องมาจัดในลักษณะบูรณาการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528 : 2)

การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมที่จัดแก่เด็กในแต่ละวัน จำเป็นจะต้องมีความเหมาะสม ซึ่งโดยการคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงยึดหลักการจัดว่า กิจกรรมที่จัดต้องมีทั้งกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมนอกห้องเรียน ที่มีอัตราส่วนใกล้เคียงกัน กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งกิจกรรมสงบ และกิจกรรมที่ต้องออกกำลังกาย การทำกิจกรรมก็ควรมีหลายแบบตามความเหมาะสมคือ กิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นรายบุคคลที่เด็กอาจเลือกทำด้วยตนเอง ควรมีมากที่สุดประมาณ 75 % กิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นกลุ่มเล็ก 15 % กิจกรรมรวม 10 %

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้แยกกิจกรรมที่จัดในตารางกิจกรรมประจำวันไว้ว่า อาจแยกได้เป็น 3 ประเภท และกำหนดระยะเวลาของกิจกรรมแต่ละประเภทไว้ดังนี้

1. กิจกรรมที่ต้องออกกำลังหรือสำรวจจิตใจ มุ่งความสนใจไปยังคำพูดของครูหรือเพื่อน ซึ่งให้แก่ กายบริหารและจังหวะ และกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมประเภทนี้สำหรับเด็ก 5 ขวบ ไม่ควรใช้เวลาเกิน 20 นาที หากนานกว่านี้เด็กอาจเหน็ดเหนื่อยหรือเบื่อหน่ายได้
2. กิจกรรมที่เด็กทำอย่างเสรี เช่น การเล่นตามมุมต่าง ๆ ในห้องหรือการเล่นกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่เด็กทำด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินแม้จะใช้เวลานานขึ้น เด็กก็จะไม่เบื่อหน่าย โดยทั่วไปใช้เวลาประมาณ 30 - 40 นาที

3. กิจกรรมการเล่นที่มีกติกา ให้แก่ เกมการศึกษา เวลาที่กำหนดจะอยู่ระหว่าง
25 - 30 นาที

จากหลักการจัดกิจกรรมที่กล่าวมา ตารางกิจกรรมประจำวันจึงอาจจัดได้
ดังต่อไปนี้

8.30 - 8.45 น.	-	รับเด็กเป็นรายบุคคล ตรวจสอบสุขภาพ บันทึกคำพูด
เด็ก พาเด็กไปห้องน้ำ
8.45 - 9.00 น.	-	เคารพธงชาติและสวดมนต์
9.00 - 9.10 น.	-	สนทนา ขำว เหตุการณ์
9.10 - 9.30 น.	-	การเคลื่อนไหวและจังหวะ (หรือกายบริหาร
และจังหวะ)
9.30 - 10.30 น.	-	กิจกรรมสร้างสรรค์และเล่นตามมุม
(หรือศิลปะศึกษา)
10.30 - 10.40 น.	-	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
10.40 - 11.00 น.	-	กิจกรรมกลุ่ม (หรือกิจกรรมในวงกลม)
11.00 - 11.30 น.	-	เล่นกลางแจ้ง
11.30 - 12.30 น.	-	พักรับประทานอาหาร
12.30 - 14.00 น.	-	นอนพัก่อน
14.00 - 14.20 น.	-	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20 - 14.30 น.	-	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
14.30 - 15.00 น.	-	เกมการศึกษา

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528 : 41 - 42)

ตารางกิจกรรมประจำวันที่เสนอมานี้ แสดงให้เห็นว่าสามารถยืดหยุ่นได้ กิจกรรม
หลักที่กำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวันส่วนใหญ่จะมีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุม
การพัฒนาทุกด้าน

ลักษณะของกิจกรรมสำหรับเด็ก

1. การเคลื่อนไหวและจังหวะ

พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กวัยนี้กำลังเจริญเติบโต กิจกรรมการเคลื่อนไหว และจังหวะจะช่วยพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อแขนและขา นักการศึกษาที่มีความเชื่อว่า การฝึกจังหวะให้กับเด็กตั้งแต่เล็กจะช่วยพัฒนาทักษะพื้นฐานในการเรียนวิชาต่าง ๆ ต่อไป เช่น ทางด้าน ภาษา สังคม ฯลฯ เกิดการคล่องตัวในการเคลื่อนไหว (คณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ 2528 : 43) และลีเปอร์ (Leeper. 1984 : 411) กล่าวว่า มีคุณค่า ต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านร่างกาย เด็กได้มีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เข้ากับ จังหวะ เช่น กระโดด คบม้า เป็นต้น
2. ด้านสติประสาท เด็กจะสามารถฟังและแยกเสียงต่าง ๆ เข้าใจคุณภาพ ของเสียงจากการเล่นเครื่องดนตรี ร้องเพลง และฝึกฟังเสียงต่าง ๆ
3. ด้านอารมณ์ คนตรีจะช่วยให้เด็กลดอารมณ์ต่าง ๆ ที่ก้าวร้าวลง และนำมา แสดงออกอย่างสร้างสรรค์และเป็นที่ยอมรับ
4. ด้านสังคม คนตรีจะเป็นสื่อที่ทำให้เด็กเข้าใจและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

2. การเล่นตามมุม

การเล่นมีความสำคัญต่อเด็ก การเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ เกิดจากการเล่น การเล่นตามมุมนี้ เด็กมีสิทธิ์จะเลือกเข้าเล่นมุมใดมุมหนึ่งได้ตามความสนใจ และสามารถ เปลี่ยนมุมเล่นได้ โดยครูจะเป็นผู้คอยดูแลอยู่ห่าง ๆ มุมต่าง ๆ ที่นิยมจัดในห้อง ได้แก่

2.1 มุมบ้านหรือมุมเลียนแบบชีวิต

มุมบ้านเป็นมุมที่เด็กได้เล่นเลียนแบบการดำเนินชีวิตในสังคม อาจเป็นเรื่องของ ครอบครัวหรือการดำเนินชีวิตของบุคคลในอาชีพอื่น ๆ เช่น เล่นเป็นหมอ แม่ค้า บางครั้ง อาจจัดเป็นมุมเล่นสมมติเพิ่มขึ้นอีกมุมหนึ่งนอกเหนือจากมุมบ้าน ถ้ามีเนื้อที่เพียงพอหรือจัด สลับเปลี่ยนอุปกรณ์การเล่นในมุมบ้านแตกต่างกันในเวลาที่เหมาะสม อาจจัดตามหน่วยการสอน

หรือตามความสนใจของเด็ก ประกอบด้วย อุปกรณ์ในการทำครัว เครื่องแต่งตัว เช่น เสื้อผ้า รองเท้า ตุ๊กตา ชุดตุ๊กตา เป็นต้น ประสบการณ์ในหมู่บ้าน นอกจากจะพัฒนาด้าน ภาษา อารมณ์ สังคม เป็นส่วนใหญ่แล้ว ยังช่วยให้เด็กเข้าใจสภาพแวดล้อมและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งจะแสดงออกมาในการวาดภาพ จากการศึกษาพัฒนาการในการวาดภาพของเด็ก ภาพบ้าน และภาพบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ ลูก ฯลฯ จะปรากฏอยู่ในภาพวาดของเด็กเสมอ นอกจากนี้หมู่บ้านยังเป็นมุมแสดงบทบาทสมมติที่จะช่วยให้ผู้เล่นเข้าใจโครงสร้างของสังคมดีขึ้น กล่าวคือ จะช่วยให้เรียนรู้ว่าสังคมของครอบครัวย่อมประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ เพื่อนบ้าน บุคคลในท้องถิ่น ชุมชน เป็นต้น

2.2 มุมหนังสือ

การใช้มุมหนังสือมีได้เน้นในเรื่องการอ่านและเขียน แต่จะช่วยสร้างความคุ้นเคยกับการรับรู้ภาพโดยเฉพาะหนังสือิทาน การ์ตูน ที่มีรูปภาพแทนการบรรยายเป็นตัวอักษร นอกจากทำให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านและเด็กสามารถอ่านภาพแทนการอ่านตัวหนังสือ ยังเป็นการช่วยให้เด็กเรียนรู้จากรูปธรรม เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ภาพจากหนังสือยังเป็นการฝึกการรับรู้ทางสายตา ในการแยกแยะสิ่งที่เห็น เกิดการรับรู้รูปร่าง การจัดบริเวณว่าง สีเส้น ที่จะนำมาเป็นประสบการณ์พื้นฐานในการพัฒนาการวาดภาพของตน

2.3 มุมธรรมชาติ

มุมธรรมชาติหรือมุมวิทยาศาสตร์ มีนี้ช่วยให้เด็กใช้ความสังเกต มีความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ การให้อากาศเด็กได้รับต้องทดลองสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 วัสดุในมุมนี้จะเกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่แวดล้อมและการสังเกต ค้นคว้า วัสดุต่าง ๆ ได้แก่ เปลือกหอย เมล็ดพืช ใบไม้ ดิน หิน ตุ๊กตาจากสังเกตการเจริญเติบโตของพืช-สัตว์ หรือ ตัวอย่างพืช-สัตว์ แวนชยาย แม่เหล็ก ฯลฯ ประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะทำให้เด็กเรียนรู้ มีความคิดต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเห็นได้จากผลงานการวาดภาพของเด็ก

2.4 มุมบล็อก

กิจกรรมในมุมบล็อกจะให้พื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ เช่น ความกว้าง ยาว สั้น สูง หนา บาง รูปทรงต่าง ๆ เช่น สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม ครึ่งวงกลม ทรงกระบอก ให้พื้นฐานด้านฟิสิกส์

เช่น การเรียนรู้ว่าจะใช้แท่งไหนก่อนตรงไหน จึงจะสามารถรับน้ำหนักอยู่ได้ อีกทั้งยังฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา ฝึกความคิดสร้างสรรค์ เช่น การก่อสร้างให้เป็นสิ่งต่าง ๆ ตามความสนใจและจินตนาการ พัฒนาการด้านภาษาจากการพูดคุยโต้ตอบขณะเล่น พัฒนาการด้านอารมณ์ - สังคม การแก้ปัญหา กิจกรรมเหล่านี้จึงมีผลต่อการพัฒนาทางด้านการเขียนภาพของเด็ก ซึ่ง ดร.นীর จาร์นิฟ (Dr. Nir Jarniv) กล่าวว่า ทำให้เด็กเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่และหน้าที่ รวมทั้งเกิดสุนทรียภาพของความเหมือนและการผสมกลมกลืน (เขาวงกต เฉลิมยุคล 2528 : 26) ดังจะเห็นได้ว่าภาพวาดของเด็กจะแสดงถึงการจับวางรูปร่างทางเรขาคณิตต่าง ๆ มาประกอบเป็นภาพ การระบายสีเพื่อแสดงน้ำหนักและความรู้สึก การสร้างสรรค์รูปภาพแปลก ๆ จากความทรงจำที่สะสมจากการเล่น

2.5 กะบะทราย

กิจกรรมนี้ต่างจากบ่อทรายที่จัดไว้กลางแจ้ง ทั้งนี้เพราะต้องการให้เด็กใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น ตึกเตา คน สัตว์ บ้าน ต้นไม้ ฯลฯ มาจัดเป็นภาพของชุมชน ป่า ฯลฯ ตามความเข้าใจและความคิดของเด็ก ๆ กิจกรรมเหล่านี้มีคุณค่าต่อการพัฒนากล้ามเนื้อมือ สิ่งที่ได้จัดวางในกะบะทราย จะแสดงถึงความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวของเด็ก ประสบการณ์นี้จะสร้างความคิดรวบยอดต่อการวาดภาพ ภาพที่วาดจะแสดงถึงความเข้าใจสิ่งแวดล้อมในด้านรูปทรง ระยะทาง บริเวณว่าง และความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ ของภาพ สำหรับเด็กปฐมวัยที่วาดรูปโดยใช้เส้นฐานแบบต่าง ๆ เช่น แบบตรง แบบโค้ง ลากเส้นแนบได้ แสดงว่าเด็กมีความเข้าใจสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับตนเองดีขึ้น และจะพัฒนาการวาดภาพในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

3. กิจกรรมสร้างสรรค์ (หรือศิลปะศึกษา)

กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยฝึกการสังเกต หาเหตุผลฝึกการสร้างสรรค์ฝึกลักษณะนิสัย ฝึกความพร้อมในการเรียน ซึ่งจะช่วยทำให้เด็กได้พัฒนาทั้ง 4 ด้าน กิจกรรมสร้างสรรค์ควรจัดให้เด็กได้มีโอกาสทำหลาย ๆ อย่างในแต่ละวัน กิจกรรมที่จัด ได้แก่ การเขียนภาพระบายสี การทดลองเกี่ยวกับสี การพิมพ์ การปั้น การพับ ปะ ดัด ตัด

การประดิษฐ์ งานประดิษฐ์ งานศิลปะทุกประเภทจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านกล้ามเนื้อ การหยิบจับ ซึ่งจะพัฒนาไปสู่การจับดินสอ การใช้กรรไกรตัดกระดาษช่วยให้เด็กพัฒนาความสัมพันธ์ของการใช้ตากับมือ การเขียนภาพด้วยสีเทียน ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อ ความคิดสร้างสรรค์และสร้างความมั่นใจให้แก่เด็ก สามารถทำให้เกิดจินตนาการ และสิ่งที่สำคัญภาพเขียนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ คือ พัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา

4. กิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมในวงกลม

กิจกรรมกลุ่มเป็นกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้เข้าใจเนื้อหาที่ต้องการให้เด็กได้เรียนรู้จากหน่วยการสอนที่กำหนดไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งบูรณาการเนื้อหาวิชาและวิธีสอน กิจกรรมที่จัดในช่วงเวลากิจกรรมกลุ่มนี้ ครูจะใช้วิธีสอนโดยการใช้คำถาม เพื่อให้เด็กได้คิด อภิปราย แสดงความคิดเห็น และวางแผนร่วมกัน (Schickedanz. 1983 : 352) กิจกรรมที่ห้องพัฒนาภาษาของเด็กควรแทรกอยู่กับการเล่นหรือทำกิจกรรมอื่น แต่ในบางส่วนก็จำเป็นต้องนำมาสอนโดยตรง เช่น การฝึกการออกเสียงพูดให้ถูกต้องชัดเจน อาจใช้บทคล้องจองการฝึกความจำจากการเล่นเกม ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมทางการอ่าน กิจกรรมคณิตศาสตร์ เกี่ยวกับการฝึกการสังเกตและเปรียบเทียบขนาด จำนวน สี เป็นต้น วิธีการอาจใช้นิทานเป็นสื่อ สำหรับกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์ หากเป็นเนื้อหาที่ต้องการทำความเข้าใจการสังเกตบางสิ่งบางอย่าง การทดลองง่าย ๆ ก็อาจนำมาทำในเวลาของกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมในวงกลม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528 : 52 - 56)

5. การเล่นกลางแจ้ง

ประสบการณ์ที่จัดให้เด็กเล่นนอกห้องเรียน มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภายในห้องเรียน ดังที่ โคลัมบัส (Kolumbus. 1983 : 23 - 25) อธิบายว่า เด็กต้องการการเคลื่อนไหวอิสระ การเล่นกลางแจ้งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นอิสระ (Free Play) ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาร่างกายและโครงสร้างแล้ว ยังเป็นการพัฒนา การทำงานประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อและอวัยวะต่าง ๆ และเด็กยังพัฒนาการเรียนรู้ธรรมชาติ

และความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมภายนอกได้ดี กิจกรรมที่จัดนอกห้องเรียน แยกออกเป็นสองส่วนคือ ในร่ม ซึ่งหมายถึงบริเวณนอกห้องเรียน แต่อยู่ใต้ชายคา อาจเป็น ตามระเบียงหรือศาลา ซึ่งป้องกันฝนได้ ที่บริเวณนี้ตามปกติจะใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ เล่นน้ำ บดลูกกลวง ฆุ่มช่างไม้ บ่อทราย เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งคือ กลางแจ้ง ซึ่งหมายถึง บริเวณนอกชายคาออกไป เครื่องเล่นที่จัดไว้กลางแจ้ง ได้แก่ เครื่องเล่นสนามต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปฝ่าย หมุน โยก โท่น ซึ่งจะช่วยให้กล้ามเนื้อใหญ่ได้ดีและอาจมีบ้านจำลองหลัง เล็ก ๆ พร้อมอุปกรณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528 : 22 - 27)

เลิฟ อานันตะ (เลิฟ อานันตะ 2520 : 24) กล่าวว่า ธรรมชาติของเด็กโดยทั่วไปมักชอบเล่น และการเล่นจะขึ้นอยู่กับโอกาสและสิ่งแวดล้อมที่จะอำนวยได้ สำหรับการเล่านิทานนั้นจะแสดงผลทางความคิดด้านประติมากรรม โดยสามารถก่อให้เกิดเป็น รูปตามที่ต้องการหรือรูปเพื่อเปลี่ยนแปลงรูปทรงใหม่ได้สะดวก นอกจากเด็กต้องใช้มือในการปฏิบัติงานแล้ว เด็กยังสามารถใช้วัสดุอื่น ๆ เช่น กิ่งไม้ ลวด ก้อนหิน หรือแม้แต่นิ้วมือตนเองสำหรับขีดเขียนรูปรอยต่าง ๆ ลงบนพื้นทรายเรียบ ๆ ได้ เลิฟ อานันตะ ยังกล่าวว่า กรรมวิธีการปั้นทรายจะมีลักษณะสอดคล้องกับอุปนิสัยใจคอของเด็กที่มีอารมณ์ อ่อนไหวและชอบเปลี่ยนแปลง ตลอดจนทางกายที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา นับว่า การเล่านิทานเป็นการเล่นที่พัฒนาทุกด้าน และเป็นกิจกรรมที่เตรียมพื้นฐานทางการวาด และการเขียนของเด็ก

6. การเล่นเกมการศึกษา

เกมการศึกษา (Didactive or Cognitive Game) เป็นเกมที่พัฒนาการคิด ของเด็ก เป็นกิจกรรมที่เด็กต้องคิด และหาเหตุผลเพื่อแสดงว่าเด็กมีความเข้าใจและมีความคิดรวบยอดต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร (เยาพวา เดชะคุปต์ 2528 : 40)

จะเห็นว่าการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัยในโรงเรียนนั้น ประกอบด้วย กิจกรรม ที่ให้โอกาสเด็กได้พัฒนาทักษะและความรู้จากประสบการณ์การเล่นทั้งในและนอกห้องเรียน

กิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการพัฒนากิจกรรมเพื่อเป็นพื้นฐานความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับต่อไป แต่ในทางปฏิบัติพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมที่เหมาะสม ถูกต้อง เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ในโรงเรียนอนุบาลนั้น ได้มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

การศึกษาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ในโรงเรียน

เขาวรัตน์ จินตกุล (เขาวรัตน์ จินตกุล 2523 : 4 - 5) ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาของการจัดการศึกษาในประเทศไทยว่า เนื่องจากโรงเรียนต้องการให้เด็กของตนเข้าเรียนต่อในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ซึ่งต้องแข่งขันกันเข้าเรียนจึงต้องเร่งให้เด็กเรียนหนังสือตั้งแต่ระดับปฐมวัย และถ้าเอกชนดำเนินการเองก็จะเล็งผลประโยชน์ในการค้า เพราะต้องแข่งขันเพื่อชื่อเสียง จึงไม่คำนึงถึงพัฒนาการของเด็กตามหลักจิตวิทยา

วาลี ปรุณสิงห์ (วาลี ปรุณสิงห์ 2524 : 275 : 284) ให้ทำการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดในชั้นอนุบาล เมื่อเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนของรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนพบว่า มีลักษณะการจัดกิจกรรมที่ต่างกัน ดังนี้

กิจกรรมที่จัด	การจัดกิจกรรมเด็กเป็นร้อยละ	
	ร.ร. รัฐบาล	ร.ร. เอกชน
1. กิจกรรมเสรีที่จัดในห้อง	54.43	30.37
2. กิจกรรมเสรีที่จัดนอกห้อง	46.37	17.37
3. กิจกรรมฝึกความพร้อมตามหลักสูตร		
- เครื่องเล่นแบบสัมผัส	64.37	37.87
- เล่นออกกำลังกาย	85.75	50.50
- เล่นแสดงบทบาทสมมติ	76.75	54.25

กิจกรรมที่จัด	การจัดกิจกรรมเด็กเป็นร้อยละ	
	ร.ร. รัฐบาล	ร.ร. เอกชน
4. กิจกรรมเฝ้าเนื้อหาวิชา		
- วิชาภาษา	22.1	53.2
- วิชาสังคม	14.28	25.85
- วิชาคณิตศาสตร์	15.05	34.47
- วิชาวิทยาศาสตร์	5.8	8.6
- พละนาฏย	78.57	42.28
- ศิลปศึกษา	76	65.33
- จริยะ	60	35.4
- ขับริ่งคนตรี	81	55.66

จากการวิจัยนี้พบว่า โรงเรียนในสองหน่วยงานที่สังกัดนี้จัดกิจกรรมแตกต่างกัน เมื่อศึกษาดูจะเห็นว่า กิจกรรมในลักษณะเตรียมความพร้อมแก่เด็ก คือ กิจกรรมที่ 1 - 2 - 3 จัดในโรงเรียนรัฐบาลสูงกว่าเอกชน ส่วนกิจกรรมเฝ้าเนื้อหาวิชา พบว่า โรงเรียนเอกชนจัดสูงกว่าโรงเรียนรัฐบาล โดยจะเน้นการเรียนรู้อ่านเขียน ท่องจำ

จันทรวรรณ เทวรักษ์ (จันทรวรรณ เทวรักษ์ 2526 : 3) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ของโรงเรียนส่วนใหญ่มีลักษณะการจัด จำแนกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. มุ่งจัดกิจกรรมฝึกความพร้อมทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ฝึกประสาทสัมผัส อบรมลักษณะนิสัยต่าง ๆ โดยใช้สื่อการสอน เช่น ของจริง รูปภาพ กระดาษ ดินสอสี ดินน้ำมัน เครื่องเคาะจังหวะ ของเล่นต่าง ๆ ฯลฯ เป็นหลัก
2. จัดกิจกรรมการเล่น ฝึกความพร้อม โดยจัดให้มีของเล่นต่าง ๆ แต่ยังคงมุ่งเน้นการสอนอ่าน-เขียน เรียนเลข โดยใช้หนังสือเรียนประกอบด้วย

3. มุ่งจัดกิจกรรมการสอนอ่าน สะกดคำ เขียนหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เรียนการบวกลบเลข และใช้หนังสือคำราเรียนเป็นหลัก

พันณี เจริญสุข (พันณี เจริญสุข 2527 : 77) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูอนุบาลเกี่ยวกับเครื่องเล่นที่จำเป็นต่อการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย พบว่าครูส่วนใหญ่เห็นว่าเครื่องเล่นต่าง ๆ มีความจำเป็นต่อการพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็ก แต่มีครูบางส่วนเห็นว่าเครื่องเล่นบางอย่างไม่มีความจำเป็นในการพัฒนาเด็ก เช่น ชิงช้านี้คนเดียว ไขว่ไขว่ ลูกบอลขนาดใหญ่ เครื่องเล่นทราย เครื่องเล่นน้ำ ชุดหัดแต่งตัว ชุดเครื่องมือช่าง ถัดได้ (ภาพจับคู่) ภาพตัดต่อรูปทรงต่าง ๆ ตัวอักษร ก - ฮ ภาพจตุรัสรูปทรงต่าง ๆ ตัวเลข 0 - 9 หนังสือภาพ โพรทัศน หุ่นมือ สีเทียน กระดาษวาดภาพ ชุดเครื่องมือหมอ เป็นต้น

ส่วนเครื่องเล่นที่โรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่ไม่มี พบว่าได้แก่ กระดานทรงตัว ห่วงแขวน และพบว่าเครื่องเล่นบางอย่างโรงเรียนอนุบาลมีแต่ไม่นำมาใช้ ได้แก่ นาฬิกาตุ้มไม้ล็อก กระดานปักหมุดสีและลูกกลมสวมหลัก 1 - 5 สำหรับเครื่องเล่นที่ช่วยในการเตรียมความพร้อมด้านอารมณ์และสังคมที่โรงเรียนมีและนำมาใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ สีเทียน กระดาษวาดภาพ ดินสอสี เทปเพลงและนิทาน ดินน้ำมัน หุ่นสวมมือ กระดาษสี ตุ๊กตา กลอง เครื่องเขย่า และหุ่นนิ้วมือ ส่วนบ้านตุ๊กตา ตุ๊กตา พูกัน สีน้ำ แป้งมันและแป้งสาลี บางโรงเรียนมีแต่ไม่นำมาใช้

นอกจากนี้ พันณี เจริญสุข ให้เหตุผลเกี่ยวกับการที่โรงเรียนไม่เน้นการเล่นเพื่อช่วยในการเตรียมความพร้อม เพราะส่วนใหญ่ยังเน้นการสอนหนังสือมากกว่าให้เด็กได้เล่นเพื่อเตรียมความพร้อม และคิดว่าเมื่อให้เด็กเล่นเครื่องเล่นแล้วมักเกิดความวุ่นวายและเสียเวลาเรียน รวมทั้งสภาพห้องเรียนคับแคบ ไม่เหมาะสมที่จะมีเครื่องเล่น ราคาอุปกรณ์เครื่องเล่นมีราคาแพง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในโรงเรียนนั้นมีลักษณะการจัดที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมให้เด็กเล่น สำหรับพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้ครบทุกด้านและสอดคล้องกันไป จึงเป็นการช่วยให้

ไม่เกิดการชะงักงันของการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง สำหรับพัฒนาการทางการวาดภาพคน
 ซึ่งต้องอาศัยความเจริญเติบโตของร่างกาย ในด้านการเคลื่อนไหว การใช้มือ ประสาทสัมผัส
 ของสายตากับกล้ามเนื้อมือ ความรู้สึกและอารมณ์ในการแสดงออก อันเป็นพื้นฐานของความ
 พร้อมทุกด้านที่จะพัฒนาต่อไป ฉะนั้นการศึกษาซึ่งการได้รับการจัดประสบการณ์ของโรงเรียน
 ที่ให้โอกาสเด็กทำกิจกรรมการเล่นต่างก็น่าจะมีผลต่อพัฒนาการทางการวาดภาพคนของเด็ก
 ปฐมวัยอายุ 4 - 6 ขวบ จึงเป็นสิ่งที่สนใจศึกษา

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม มีความสามารถทาง
 การวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน
2. เด็กที่มีอายุน้อยกว่ามีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่มีอายุ
 น้อยกว่า

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้ามีขั้นตอนดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ประชากร
2. กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและการสร้างเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

ในการศึกษาค้นคว้านี้ ประชากรคือนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 6 ขวบที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 ในโรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต จำนวน 492 คน และนักเรียนในระดับอายุและชั้นดังกล่าวในโรงเรียนอนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์ จำนวน 75 คน ทั้งสองโรงเรียนอยู่ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 567 คน

กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้านี้ เป็นเด็กนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 6 ขวบที่กำลังศึกษาในชั้นอนุบาล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 ในโรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต จำนวน 123 คน และนักเรียนในระดับอายุและชั้นดังกล่าวในโรงเรียนอนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์ จำนวน 71 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 194 คน ซึ่งมีขั้นตอนในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. กำหนดเลือกโรงเรียนอนุบาลที่มีลักษณะการจัดประสบการณ์ที่ต่างกันทั้งการจัดประสบการณ์ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งมีข้อมูลเบื้องต้น จากการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดในชั้นอนุบาลของ วาสี ปรงสิงห์ ที่ศึกษาในปี พ.ศ. 2524 พบว่าโรงเรียนที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานรัฐบาลจัดกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการเตรียมความพร้อมมากกว่าโรงเรียนเอกชน
2. เลือกโรงเรียนจากหน่วยงานทั้งสองแห่ง ด้วยวิธีแบบเจาะจง โดยคำนึงถึงโรงเรียนที่อยู่ในเขตเดียวกัน แลมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมใกล้เคียงกัน
3. นำแบบสำรวจกิจกรรมที่ได้ดัดแปลงจากแบบสำรวจกิจกรรมของ วาสี ปรงสิงห์ ไปทำการสำรวจกิจกรรมที่จัดในโรงเรียนอนุบาลทั้งสองแห่งอีกครั้ง พบว่า ลักษณะการจัดกิจกรรมของทั้งสองโรงเรียนมีความแตกต่างกัน (ดูแบบสำรวจในภาคผนวก ข)
4. แบ่งประชากรของแต่ละโรงเรียนตามระดับอายุเป็น 2 กลุ่ม คือ
 - อายุ 4 - 5 ขวบ (นับถึง 31 ธันวาคม 2530)
 - อายุ 5 - 6 ขวบ (นับถึง 31 ธันวาคม 2530)
5. ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยการจับสลากจากประชากร แบ่งตามโรงเรียน และระดับอายุ โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนสาธิตอนุบาลละออกทีศมาร้อยละ 25 ของแต่ละระดับอายุ และสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนอนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์มาร้อยละ 95 ของแต่ละระดับอายุ ถึงตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียน	ประชากร			กลุ่มตัวอย่าง			
	4 - 5 ขวบ	5 - 6 ขวบ	รวม	4 - 5 ขวบ	5 - 6 ขวบ	รวม	ร้อยละ
อนุบาลละอออุทิศ	232	260	492	58	65	123	25
อนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์	44	31	75	41	30	71	95
รวม	276	291	567	99	95	194	

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้แก่

1. แบบวัดการวาดภาพคนที่กำหนดให้วาดภาพตัวของฉัน
2. เกณฑ์จำแนกชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน

การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาพัฒนาการการวาดภาพของเด็กปฐมวัยจากเอกสาร - งานวิจัย
2. ศึกษาผลงานการวาดภาพคนจากการสำรวจภาพวาดของเด็ก
3. สร้างแบบวัดการวาดภาพคนและเกณฑ์จำแนกชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน

ตามเกณฑ์ศึกษาลักษณะภาพในขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ โลเวนเฟลด์ และบริทเทน

(Lowenfeld and Brittain. 1970 : 7, 119 - 144) และเจมสัน (Jameson.

1976 : 25 - 35) โดยปรับให้เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยแบ่งขั้นพัฒนาการ

ทางการวาดภาพคนเป็น 5 ขั้น พร้อมกับกำหนดการให้คะแนนแต่ละขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน ดังนี้

ขั้นที่ 1	การวาดวงกลม วงรี และรัศมี	มีคะแนนเท่ากับ	1
ขั้นที่ 2	การวาดสี่เหลี่ยม	มีคะแนนเท่ากับ	2
ขั้นที่ 3	การวาดลำตัว	มีคะแนนเท่ากับ	3
ขั้นที่ 4	การทบแต่งลำตัว	มีคะแนนเท่ากับ	4
ขั้นที่ 5	การวาดภาพคนที่สมบูรณ์	มีคะแนนเท่ากับ	5

4. เขียนคู่มือการใช้แบบวัดการวาดภาพคน ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ คือ
แบบวัดการวาดภาพคน เกณฑ์จำแนกชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน วิธีการวัด การคำใบ้การ
วัด และการตรวจแบบวัด (ดูคู่มือในภาคผนวก ก)

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. นำแบบวัดและเกณฑ์จำแนกชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนที่สร้างขึ้นในรูปแบบ
ของคู่มือการใช้แบบวัดการวาดภาพคนไปหาความเที่ยงตรง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะ
เด็กปฐมวัย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาปฐมวัย และผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการ
ตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ดังมีรายนามต่อไปนี้คือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล ภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์จิรประภา บุญยนิษฐ์ ภาควิชาอนุบาล สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ

3. ดร.วรนาท รักสกุลไทย โรงเรียนอนุบาลสามเสน

เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น

2. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองกับนักเรียนอนุบาลอายุ 4 - 6 ขวบ
โรงเรียนอนุบาลสามเสน จำนวน 30 คน แล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสอบซ้ำ จากสูตร
ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ
0.97 และหาความเชื่อมั่นของผู้ให้คะแนนโดยวิธีตรวจซ้ำ ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.84

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลของโรงเรียนทั้ง 2 แห่ง ทำการเก็บข้อมูลในเดือนมกราคม 2531 โดยทำการเก็บโรงเรียนละ 3 ครั้ง แต่ละครั้งทั้งช่วงระยะเวลาในการเก็บห่างกัน 1 สัปดาห์ รวมเวลาในการเก็บข้อมูลทั้ง 2 โรงเรียนเสร็จสิ้นภายใน 16 วัน

ตาราง 2 กำหนดการเก็บข้อมูลของโรงเรียน 2 แห่ง

โรงเรียน	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 3	
	วัน	เวลา	วัน	เวลา	วัน	เวลา
สาธิตอเนกมณฑลอุดร	ศุกร์ที่	9.30	ศุกร์ที่	9.30	ศุกร์ที่	9.30
	15 ม.ค 31	11.30	22 ม.ค 31	11.30	29 ม.ค 31	11.30
อเนกมณฑลอุดร	พฤหัสบดีที่	10.00	พฤหัสบดีที่	10.00	พฤหัสบดีที่	10.00
	14 ม.ค 31	11.00	21 ม.ค 31	11.00	28 ม.ค 31	11.00

2. เมื่อถึงวัน เวลาตามนัดหมาย ผู้วิจัยพร้อมกับผู้ช่วยผู้วิจัย 1 คน ให้นำแบบวัดและวัสดุที่ใช้ในการทำแบบวัดไม่ทำการวัด ในการวัดแต่ละครั้งเก็บข้อมูลครบทุกระยะอายุ คือ กลุ่มอายุ 4 - 5 ขวบ และ 5 - 6 ขวบ โดยผู้ช่วยผู้วิจัยจะเป็นผู้จัดเตรียมเด็กแต่ละกลุ่มและผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการวัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สำนวนความครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากการทำแบบวัดการวาดภาพคนของเด็ก
2. ตรวจสอบแบบวัดเพื่อหาข้อผิดพลาดในการวาดภาพคน และคะแนนความสามารถในการวาดภาพคน โดยใช้เกณฑ์ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. ทาร้อยละของเด็ก 4 - 6 ขวบ ในขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนชั้นต่าง ๆ

4. หากค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็ก จำแนกตามการจัดประสบการณ์และอายุที่ต่างกัน

5. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมและเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ในอ่าน-เขียน โดยใช้สูตร $t - test$

6. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กที่มีอายุต่างกัน โดยใช้สูตร $t - test$

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หากค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (Edward. 1957 : 52) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Glass. 1970 : 82)

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคนของ 2 กลุ่ม โดยใช้ $t - test$ (ลัคนาวัดย์ หวังพานิช 2529 : 178)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะเสนอ เป็นลำดับดังนี้

1. ร้อยละของเด็ก 4 - 6 ขวบ จำแนกตามขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กที่มีอายุต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ร้อยละของเด็ก 4 - 6 ขวบ จำแนกตามขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน
เมื่อได้ขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแล้ว จึงหาความถี่
ของเด็กในแต่ละขั้นพัฒนาการและหาอัตราร้อยละ ดังผลที่แสดงในตาราง

ตาราง 3. จำนวนและร้อยละของเด็ก 4 - 6 ขวบ จำแนกตามขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพ

กลุ่มตัวอย่าง	ขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพ					รวม
	ขั้นที่ 1	ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 3	ขั้นที่ 4	ขั้นที่ 5	
	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	
4 - 5 ขวบ	23 (23.23)	28 (28.28)	22 (22.22)	22 (22.00)	4 (4.04)	99 (100)
5 - 6 ขวบ	1 (1.05)	4 (4.21)	5 (5.26)	19 (20.00)	66 (69.47)	95 (100)
4 - 6 ขวบ	24 (12.37)	32 (16.49)	27 (13.91)	41 (21.13)	70 (36.08)	194 (100)

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 3 ปรากฏว่า เด็กอายุ 4 - 6 ขวบ มีพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้นต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

เด็กอายุ 4 - 6 ขวบ มีพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้นที่ 5 มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ขั้นที่ 4, 2, 3 และ 1 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตามระดับอายุ พบว่า เด็กอายุ 4 - 5 ขวบ มีพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้นที่ 2 มากที่สุด รองลงมาได้แก่ขั้นที่ 1, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ และเด็กอายุ 5 - 6 ขวบ มีพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้นที่ 5 มากที่สุด รองลงมาได้แก่ขั้นที่ 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน

ตาราง 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน

กลุ่มอายุ	เตรียมความพร้อม			เน้นอ่าน-เขียน			t
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	
4 - 5 ขวบ	58	7.53	3.1	41	7.24	3.16	0.46
5 - 6 ขวบ	65	14.15	1.95	30	11.60	2.62	4.90**
4 - 6 ขวบ	123	11.03	4.20	71	9.0	3.64	3.62**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 4 ปรากฏว่า เด็กอายุ 4 - 6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมกับประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน มีความสามารถทางการวาดภาพคนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลการศึกษาค้นพบว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมมีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน

เมื่อพิจารณาในแต่ละระดับอายุพบว่า เด็กอายุ 4 - 5 ขวบ ไม่ว่าจะได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม หรือประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน มีความสามารถทางการวาดภาพคนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่สำหรับเด็กอายุ 5 - 6 ขวบ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เด็กอายุ 5 - 6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมมีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กที่มีอายุต่างกัน

ตาราง 5 เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กที่มี
อายุต่างกัน

กลุ่มอายุ ประสบการณ์	4 - 5 ขวบ			5 - 6 ขวบ			t
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	
เตรียมความพร้อม	58	7.53	3.1	65	14.15	1.95	14.71**
เน้นอ่าน-เขียน	41	7.24	3.16	30	11.60	2.62	6.50**
รวม	99	7.41	3.14	95	13.34	1.99	16.47**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 5 ปรากฏว่า เด็กอายุ 4 - 5 ขวบ กับอายุ
5 - 6 ขวบ มีความสามารถทางการวาดภาพคนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
ซึ่งผลการศึกษาชี้ พบว่า เด็กอายุ 5 - 6 ขวบ มีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่า
เด็กอายุ 4 - 5 ขวบ

เมื่อพิจารณาความสามารถในกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเดียวกัน ผลการศึกษา
พบว่า ในกลุ่มเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมนั้น เด็กอายุ 5 - 6 ขวบ
มีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กอายุ 4 - 5 ขวบ และในกลุ่มเด็กอายุ
5 - 6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน มีความสามารถทางการวาดภาพคน
มากกว่าเด็กอายุ 4 - 5 ขวบ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาขั้นพื้นฐานการทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 4 - 6 ขวบ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัย ระหว่างเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมกับความพร้อมของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน
3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กที่มีอายุต่างกัน

สมมติฐานในการศึกษากันคว้า

1. เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมมีความสามารถในการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน
2. เด็กที่มีอายุมากกว่ามีความสามารถในการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า

กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กนักเรียนชาย - หญิง ที่มีอายุระหว่าง 4 - 6 ขวบ ซึ่งกำลังศึกษาในชั้นอนุบาล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 ในโรงเรียนลาติท อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ วิทยาลัยครูสวนดุสิต จำนวน 123 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดสภาพแวดล้อมแบบเตรียมความพร้อมและนักเรียนชาย - หญิง ในระดับอายุและชั้นเรียนดังกล่าวในโรงเรียนอนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์ จำนวน 71 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน ทั้งสองโรงเรียนอยู่ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 194 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่างเลือกโดยการสุ่มอย่างง่าย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แยกประชากรในแต่ละโรงเรียนตามระดับอายุเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 4 - 5 ขวบ และกลุ่มอายุ 5 - 6 ขวบ
2. จัดรายการรายชื่อเด็กที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนตามระดับอายุ โดยมีเกณฑ์ในการเลือกจำนวนกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ สุ่มมาร้อยละ 25 ของจำนวนประชากรในแต่ละระดับอายุ ส่วนกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนอนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์เนื่องจากมีนักเรียนจำนวนน้อยเพื่อความเหมาะสมในการวิจัย จึงสุ่มมาร้อยละ 95 ของจำนวนประชากรในแต่ละระดับอายุ ดังนั้นจึงได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศในระดับอายุ 4 - 5 ขวบ และ 5 - 6 ขวบ จำนวน 58 และ 65 คน ตามลำดับ ส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนอนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์จะได้จำนวน 41 และ 30 คน ตามลำดับ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

1. แบบวัดการวาดภาพคนที่กำหนดให้วาดภาพตัวของฉัน
2. เกณฑ์ค่าแยกชั้นให้ผลการทางการวาดภาพคน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถทางการวาดภาพคนของ 2 กลุ่ม

โดยใช้ $t - test$

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยอายุ 4 - 6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมและในอ่าน-เขียน ในการศึกษาพบว่า

1. เด็กอายุ 4 - 6 ขวบ มีพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้นที่ 5 มากที่สุด ร้อยละ 36.08 รองลงมาได้แก่ขั้นที่ 4 ร้อยละ 21.13 ขั้นที่ 2 ร้อยละ 16.49 ขั้นที่ 3 ร้อยละ 13.91 และขั้นที่ 1 ร้อยละ 12.37 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาแต่ละระดับอายุ พบรายละเอียดดังนี้

1.1 ระดับอายุ 4 - 5 ขวบ มีพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้นที่ 2 มากที่สุดถึงร้อยละ 28.28 รองลงมาได้แก่ขั้นที่ 1 ร้อยละ 23.23 ขั้นที่ 3 ร้อยละ 22.22 ขั้นที่ 4 ร้อยละ 22.22 และขั้นที่ 5 ร้อยละ 4.04 ตามลำดับ

1.2 ระดับอายุ 5 - 6 ขวบ มีพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้นที่ 5 มากที่สุดถึงร้อยละ 69.47 รองลงมาได้แก่ขั้นที่ 4 ร้อยละ 20.00 ขั้นที่ 3 ร้อยละ 5.26 ขั้นที่ 2 ร้อยละ 4.21 และขั้นที่ 1 ร้อยละ 1.05 ตามลำดับ

2. เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน คือ ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมและประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน มีความสามารถทางการวาดภาพแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาในแต่ละระดับอายุ พบรายละเอียดดังนี้

2.1 เด็กระดับอายุ 4 - 5 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมและเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน มีความสามารถทางการวาดภาพแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 เด็กระดับอายุ 5 - 6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม มีความสามารถทางการวาดภาพมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เด็กที่มีอายุต่างกันมีความสามารถทางการวาดภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ เด็กอายุ 5 - 6 ขวบ ไม่ว่าจะเป็นที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมหรือเน้นอ่าน-เขียน ต่างก็มีความสามารถทางการวาดภาพมากกว่าเด็กอายุ 4 - 5 ขวบ

อภิปรายผล

จากการศึกษาความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน ผลของการศึกษาค้นพบว่าเด็กอายุ 4 - 6 ขวบ ส่วนมากมีขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนอยู่ในขั้นที่ 5 เมื่อพิจารณาแต่ละระดับอายุพบว่า เด็กอายุ 4 - 6 ขวบ ส่วนมากมีพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้นที่ 2 สำหรับเด็กอายุ 5 - 6 ขวบ ส่วนมากมีขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้นที่ 5 นี้ สอดคล้องกับการศึกษาของกิเซล (Gesell. 1940 : 148) ที่พบว่าเด็กอายุ 4 ขวบ วาดภาพคนที่มีส่วนสำคัญได้ 2 ส่วน คือ ศีรษะและขา และเมื่อเด็กมีอายุประมาณ 6 ขวบ จะสามารถวาดภาพคนที่มีส่วนสำคัญต่าง ๆ ครบทุกส่วน ได้แก่ ศีรษะ ลำตัว แขนและขา ที่มีความกว้าง - ยาว มีลักษณะเป็น 2 มิติ ทั้งนี้เพราะเด็กวัย 4 - 5 ขวบ ความเจริญเติบโตของระบบสมอง พัฒนาการทางกล้ามเนื้อมือ และการเคลื่อนไหวยังพัฒนาไม่เต็มที่ จึงทำให้ภาพที่วาดขาดความสมบูรณ์ แต่สำหรับเด็กอายุ 5 - 6 ขวบนั้น มีความเจริญเติบโตของระบบสมองและการเคลื่อนไหวพัฒนามากขึ้น ประกอบกับประสบการณ์ที่สะสม ทำให้สามารถวาดภาพคนอยู่ในขั้นที่สมบูรณ์ได้ ภาพที่วาดจึงมีส่วนสำคัญครบ คือ ศีรษะ ลำตัว แขน และขาที่เป็น 2 มิติ คือ มีความกว้างและความยาว

เมื่อพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับในโรงเรียนจากการศึกษาค้นพบว่าความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ในโรงเรียนต่างกัันนั้น เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมมีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน แต่เมื่อพิจารณาความสามารถของเด็กในแต่ละระดับอายุพบว่า ในระดับอายุ 4 - 5 ขวบ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เด็กในระดับอายุ 5 - 6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมนั้น มีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กอายุ 4 - 5 ขวบ อยู่ในระยะเริ่มแรกของการพัฒนาการวาดภาพคนและเริ่มเข้าโรงเรียน ดังนั้น ประสบการณ์ที่ได้รับจากโรงเรียน

ยังมีเวลานั้น ยังไม่มีผลต่อความสามารถทางการวาดภาพกันอย่างชัดเจน ประกอบกับ การรับรู้ยังไม่สัมพันธ์กับการใช้สายตากับกล้ามเนื้อ ภาพคนจึงมีรูปแบบอยู่ในขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนในขั้นที่ 2 แต่เมื่อพิจารณาในระดับอายุ 5 - 6 ขวบ กลับพบว่า เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมมีความสามารถทางการวาดภาพคน มากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน อย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่าการจัดประสบการณ์ในโรงเรียนที่เน้นอ่าน-เขียนนั้น เด็กจะเรียนเป็นรายวิชา และยึดครูเป็นศูนย์กลาง เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่ในการฝึกคัดตัวอักษรท่องจำ การเรียนรู้ เนื้อหาต่าง ๆ ครูเป็นผู้กำหนดและเด็กทำตามแบบที่ได้ โดยส่วนใหญ่จะใช้แบบฝึกหัด ดังนั้น โอกาสที่เด็กจะได้พัฒนาด้านร่างกาย ประสาทสัมผัส สังคม อารมณ์และสติปัญญา จากการทำกิจกรรมจึงมีน้อย ทำให้ส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านการวาดภาพน้อยลงไปด้วย ส่วนการจัดประสบการณ์ในโรงเรียนที่เป็นการเตรียมความพร้อมนั้น กิจกรรมส่วนใหญ่เน้น การเล่นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน รวมถึงการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของ หน่วยทำให้เด็กเชื่อมโยงการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ ดีกว่า เด็กจึงมีโอกาสใช้ทักษะประสาทสัมผัสได้เคลื่อนไหวอิสระ ด้วยเหตุนี้เด็กจึงมีพัฒนาการ ด้านร่างกาย ด้านการปรับตัวที่มีต่อวัสดุและบุคคลได้ดีกว่า ซึ่งเป็นการเอื้อต่อความสามารถทางการวาดภาพที่พัฒนาตามไปด้วย ซึ่งซิปเล่และเพนซ์ (Lowenfeld and Brittain. 1970 : 124 citing Sibley. 1957, Pentz. 1965) ได้ศึกษาพบว่าเด็กที่ พัฒนาการวาดภาพให้ใช้เส้นฐานได้ หรือวาดคนที่มีความสมบูรณ์คล้ายของจริงย่อมมีความพร้อม ที่จะเรียนอ่าน-เขียน หรือคิดเลขได้ดีกว่าเด็กที่วาดภาพเบาะๆ หรือวาดคนได้ไม่สมบูรณ์ และสอดคล้องกับการศึกษาของประมวญ ดิลคินสัน (ประมวญ ดิลคินสัน 2507 : 87 - 92) ที่พบว่าเด็กมีความพร้อมที่จะเรียนอ่านส่วนมากกว่าวาดภาพได้เหมือนจริง และมีความสอดคล้องในการจักภาพ โดยรู้จักใช้เส้นฐานแสดงความสัมพันธ์ของตำแหน่งสิ่งทีวาด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษา

จากผลการศึกษาที่พบว่า การจัดประสบการณ์ในโรงเรียนที่ต่างกันมีผลต่อความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยให้แตกต่างกัน คือ เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมมีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ให้เอา-เขียน เป็นการยืนยันได้ว่า การจัดประสบการณ์ที่ต่างกันมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก สำหรับการวาดภาพ ซึ่งต้องอาศัยการใช้สายตากับกล้ามเนื้อ ความคิด ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสิ่งที่วาด นอกจากนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกทางศิลปะ จึงควรที่จะศึกษาการแสดงออกอื่น ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น การสร้างสรรค์ในด้านรูปแบบและเนื้อหาที่วาด การใช้บริเวณว่าง การใช้วัสดุและวิธีการ ทั้งนี้เพราะลักษณะวิธีการ และเนื้อหาที่เด็กวาดนั้นจะเป็นผลรวมของความเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย การรับรู้ จิตใจ อารมณ์ ลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคน และการติดต่อกับสื่อสาร ซึ่งครูจะหากลำถึงถึงในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจและความพร้อมของเด็ก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางการวาดภาพกับความพร้อมในด้านอื่น ๆ ของเด็กปฐมวัย

2.2 ควรมีการศึกษาขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนของเด็กไทยทั่วประเทศ ที่มีระดับอายุแตกต่างกัน

2.3 ควรมีการศึกษาลักษณะภาพวาดของเด็กปฐมวัยกับลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก เช่น พฤติกรรมกล้าแสดงออก พฤติกรรมเก็บตัวหรือขี้อาย พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น

2.4 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางการวาดภาพของเด็กที่มีเพศ ถิ่นที่อยู่ การอบรมเลี้ยงดู อาชีพของผู้ปกครอง ขนาดของครอบครัวที่ต่างกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุศล สุจรรยา "พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็ก" ศูนย์ศึกษา 6(12) : 34 - 44
พฤศจิกายน 2502
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน เอกสารประกอบการจัดการทางการศึกษา
ระดับก่อนประถมศึกษา หน่วยที่ 6 เอกสารฉบับที่ 40/2528 ชุดนิทานพิมพ์
2528, 89 หน้า
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เด็กก่อนวัยเรียนกับการเรียนรู้ ทฤษฎีและหลักการสำคัญ
บางประการ เจริญผล 2522, 28 หน้า
- จักรสิน พิเศษสาทร ทฤษฎีและนักปรัชญาการศึกษาของชาวตะวันตก ดวงกมล 2521,
329 หน้า
- จันทร์วรรณ เหววรักษ์ รายงานการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์
และเกมทางการศึกษาในวัย 4 - 6 ขวบ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาไทย - คณิตศาสตร์
ในระดับประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2526, 110 หน้า
- ชวลิต คานแก้ว และสุภาวดี เทมทานนท์ วิธีสอนศิลปะศึกษา โอเดียนสโตร์ 2525,
252 หน้า
- ชาญวิทย์ เทียมบุญประเสริฐ เอกสารประกอบการสอนวิชาวิจัย 521 สำนักทดสอบ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525, 78 หน้า
- ประนต เค้าฉิม เอกสารการสอนวิชาจิตวิทยาเด็ก ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มศว. ประสานมิตร ม.ป.ป., 291 หน้า
- ประภัตร นิยมธรรม ศิลปะของเด็กเชิงจิตวิทยา กุศลภา 2523, 53 หน้า
- ประมวญ ถิกกินสัน "งานวาดเขียนของเด็กกับความพร้อมที่จะเรียนอ่าน" ใน วารสาร
วิจัยทางการศึกษา 1(2) : 87 - 92 มกราคม - เมษายน 2507
- พรรณี ช. เจมจิต จิตวิทยาการเรียนการสอน อมรินทร์การพิมพ์ 2528, 314 หน้า

พันธุ์ เจริญสุข ความคิดเห็นของครูอนุบาลเกี่ยวกับเครื่องเล่นที่จำเป็นต่อการเตรียม

ความพร้อมของเด็กปฐมวัย วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527,

89 หน้า อักสำเนา

พินิจ พ่วงกรัต คู่มือวิธีสอนศิลปะในชั้นประถม โรงเรียนการช่างวุฒิชिक्षา (แผนกการพิมพ์)

2501, 224 หน้า

ภรณ์ คุรุวัฒนะ เด็กก่อนวัยเรียน กรมประชาสงเคราะห์ โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์

ปากเกร็ด 2524, 240 หน้า

ภัทรา สกนธทรัพย์ พัฒนาการทางศิลปะของเด็กไทยในชั้นประถมศึกษาตอนต้น ปรินิพนธ์

กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2505, 107 หน้า อักสำเนา

เยาวพา เดชะคุปต์ กิจกรรมสำหรับเด็ก โอเดียนสโตร์ 2528, 114 หน้า

เยาวรัตน์ จินดากุล การสร้างคู่มือกิจกรรมการสอนเด็กปฐมวัย วิทยานิพนธ์ ค.ม.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523, 155 หน้า อักสำเนา

ราณี ทองสวัสดิ์ และคนอื่น ๆ คู่มือการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โรงพิมพ์

อักษรไทย 2529, 43 หน้า

ถักดาวัลย์ หวังหานิช สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529, 457 หน้า

เลขา ปิยะจรรย์ะ "การเล่นเป็นการเล่นของเด็ก" ใน การเล่นและเรื่องเล่น

เพื่อพัฒนาเด็ก หน้า 18 โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524

เลิศ อานันทะ "วิธีสอนศิลปะแบบเรียนเล่น" ใน มิตรครู 19(7) : 24 - 27

เมษายน 2520

ศิลปะในโรงเรียน กราฟิคอาร์ต 2523, 236 หน้า

วาลี ประสงค์ การศึกษารูปแบบกิจกรรมการศึกษาที่จัดในชั้นอนุบาล วิทยานิพนธ์ ค.ม.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524, 291 หน้า อักสำเนา

วิชัย วงษ์ใหญ่ กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523, 65 หน้า

วิรุณ ตั้งเจริญ วิวัฒนาการศิลปศึกษาและสุนทรียภาพของเด็กไทยในปัจจุบัน คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2527, 240 หน้า

ศิลปศึกษา วิมลอาร์ต 2526, 126 หน้า

สมาคมสหประชาชาติแห่งประเทศไทย พัฒนาการเด็ก วิทยาลัยการพิมพ์ 2524,

367 หน้า.

อัสชา แสงอัสนี การศึกษาขั้นพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่ได้

รับการสอนศิลปะตามแนวเก่าและแนวใหม่ วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2514, 86 หน้า อัครสำเนา

อารี รังสิมันท์ ความคิดสร้างสรรค์ อนุสารพิมพ์ 2527, 205 หน้า

Bloom, B.S. Stability and Change in Human Characteristics.
New York, John Wiley and Son, 1964. 237 p.

Bruner, J.S. Toward a Theory of Instruction. Cambridge Mass,
The Belknap Press, 1966. 176 p.

Cratty, B.J. Perception and Motor Development in Infants and
Children. London, The MacMillan Company, 1970. 306 p.

Edward, A.L. Techniques of Attitude Scale Construction. New York,
Appleton Century Crowfts Inc., 1957. 492 p.

X Gesell, A. The First Five Year of Life. New York, Harper & Brother
Publishers, 1940. 393 p.

Gesell, A. and L.I. Frances. The Child From Five To Ten. New York,
Harper & Brother Publishers, 1946. 475 p.

Glass, G.V. and C.S. Julian. Statistical Methods in Education and
Psychology. Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1970. 597 p.

Hildreth, G. Learning of the Three R'S. Minneapolis Education
Publisher, Mc., 1956. 895 p.

Jameson, K. Pre-School and Infant Art. London, Cassell & Collier
MacMillan Publishers Ltd., 1976. 156 p.

Kellogg, R. "Understanding Children's Art" Psychology Today.
1(1) : 16 - 25, 1961.

Kolumbus, E.S. Is It Tomorrow Yet? Haifa-Israel, Mount Carmel
International Training Centre, 1983. 190 p.

- Lark, H.B. and others. Understanding Children's Art for Better Teaching. Columbus, Ohio, Charles E. Merrill, book, Inc., 1967. 259 p.
- Leeper, S.H. and others. Good schools for Young Children. 5th.ed., New York, MacMillan Publishing, 1984. 569 p.
- Ling, B.C. "Form Discrimination as a Learning Cue Camp" Psychological Monographs. 17(2) : 7, 1964.
- Lowenfeld, V. and L. Brittain. Creative and Mental Growth. 5th.ed., New York, The MacMillan Company, 1970. 364 p.
- McIlvain, D.S. Art for Primary Grade. New York, G.P. Putnam's Sons., 1961. 297 p.
- Mussen, P.H. The Psychological Development of the Child. 2nd.ed., Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1973. 115 p.
- Piaget, J. and B. Inhelder. The Psychology of the child. Trans. by H. Weaver. New York, Basic Book, 1969. 173 p.
- Schickendanz, J.A. Strategies for Teaching Young Children. New Jersey, Prentice-Hall, 1983. 401 p.
- Taylor, M. and V.R. Bacharach "The Development of Drawing Rules : Metaknowledge about Drawing Influences Performance on Nondrawing Tasks" Child Development. March 52 (1) : 373 - 375, 1981.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คู่มือการใช้แบบวัดการวาดภาพคน

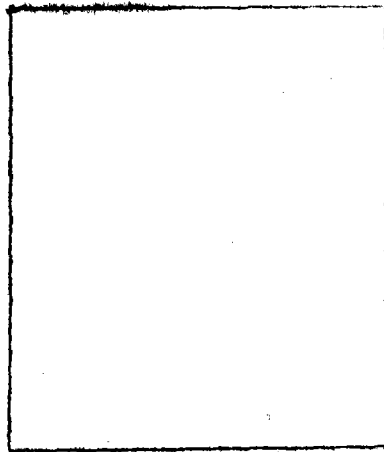
คู่มือการใช้แบบวัดการวาดภาพคน

คู่มือการใช้แบบวัด เป็นส่วนที่ผู้วัดต้องทำความเข้าใจก่อนทำการวัด ซึ่งประกอบด้วย

1. แบบวัดการวาดภาพคน หัวข้อตัวของฉัน
2. เกณฑ์จำแนกชั้นให้คะแนนการทางการวาดภาพคน
3. วิธีการวัดและการดำเนินการวัดการวาดภาพคน
4. การตรวจแบบวัดการวาดภาพคน

ลักษณะแบบวัด

แบบวัดการวาดภาพคนที่กำหนดให้ วาดภาพตัวของฉันลงในกระดาษขาว 60 ปอนด์
ขนาด $8\frac{1}{2}$ นิ้ว $\times$ 11 นิ้ว

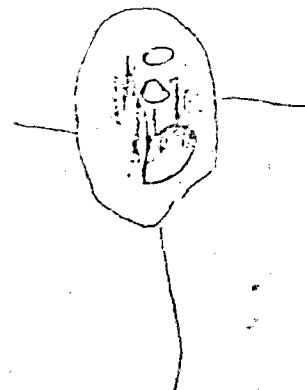
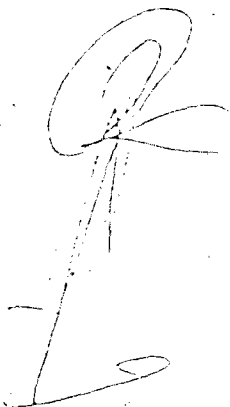
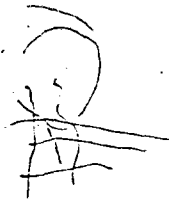
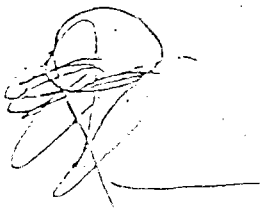
เกณฑ์จำแนกชั้นให้คะแนนการทางการวาดภาพคน

ชั้นให้คะแนนการทางการวาดภาพคน แบ่งเป็น 5 ชั้น รูปแบบของภาพคนจะแตกต่างกันไป
หลักในการพิจารณารูปแบบภาพคนในแต่ละชั้น พิจารณาดังนี้

ชั้นที่ 1 การวาดวงกลม วงรี และรีคี่

รูปแบบของภาพคน ส่วนใหญ่เป็นภาพที่วาดวงกลมแทนศีรษะ มีเส้นตรงสั้น ๆ ต่อจากวงกลมที่ใช้แทนศีรษะเป็นแขนหรือขา บางภาพมีรายละเอียดของตาและปาก แต่ภาพคนในชั้นนี้มองแล้วไม่ค่อยยาก

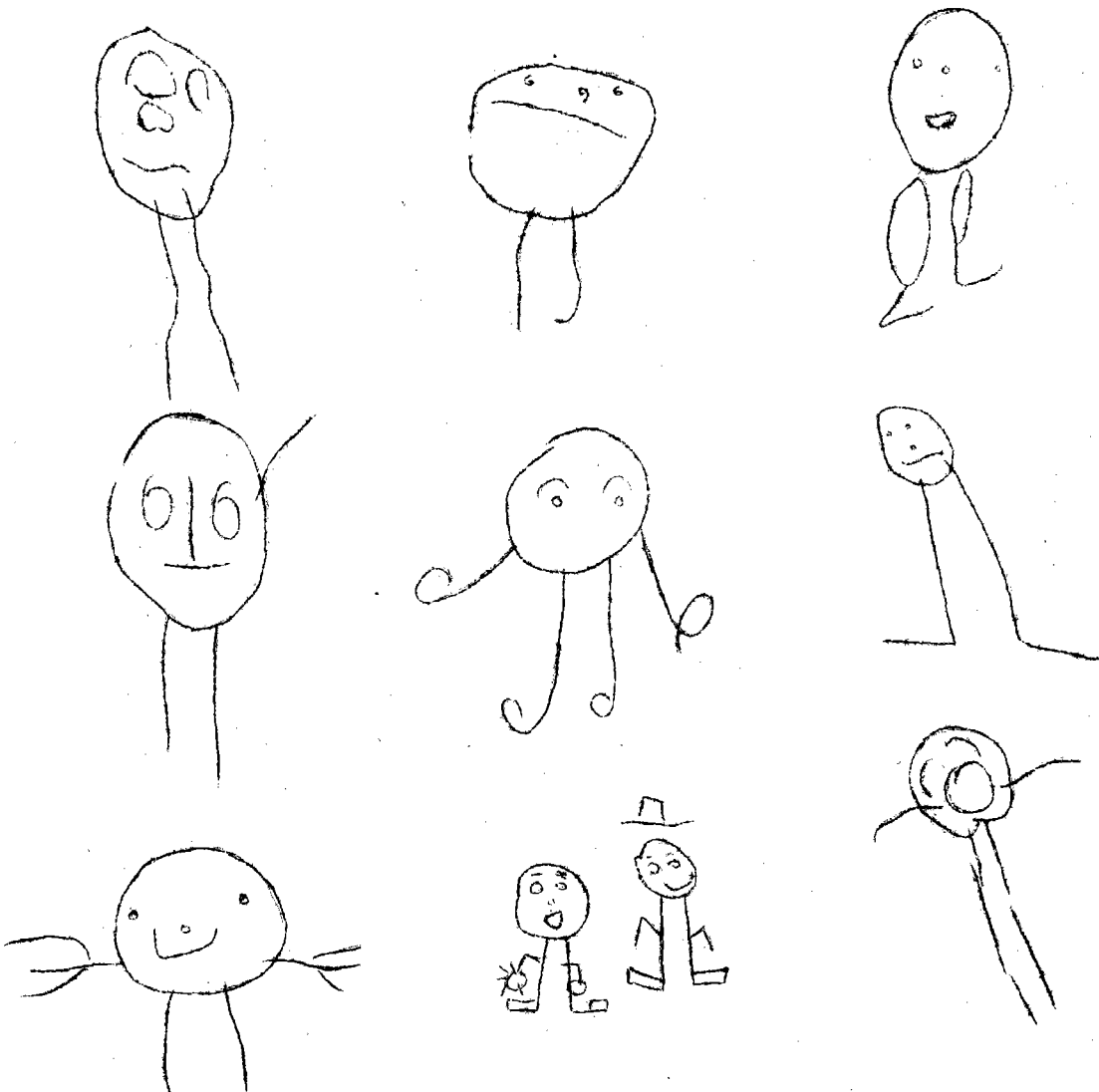
ตัวอย่างภาพในชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน ชั้นที่ 1

ขั้นที่ 2 การวาดศีรษะใหญ่

รูปแบบของภาพคน ภาพคนในขั้นนี้มีศีรษะใหญ่เป็นรูปวงกลม ส่วนใหญ่มีตา มีปาก มีเส้นตรงยาว ๆ 2 เส้น แทนขา โดยต่อจากศีรษะ บางภาพมีแขนต่อจากศีรษะ บางภาพมีแขน ต่อจากส่วนที่เป็นขาหรือลำตัว บางภาพไม่มีแขน ภาพในระยะนี้มีลักษณะคล้ายกับไม้กมม (hairpin figure)

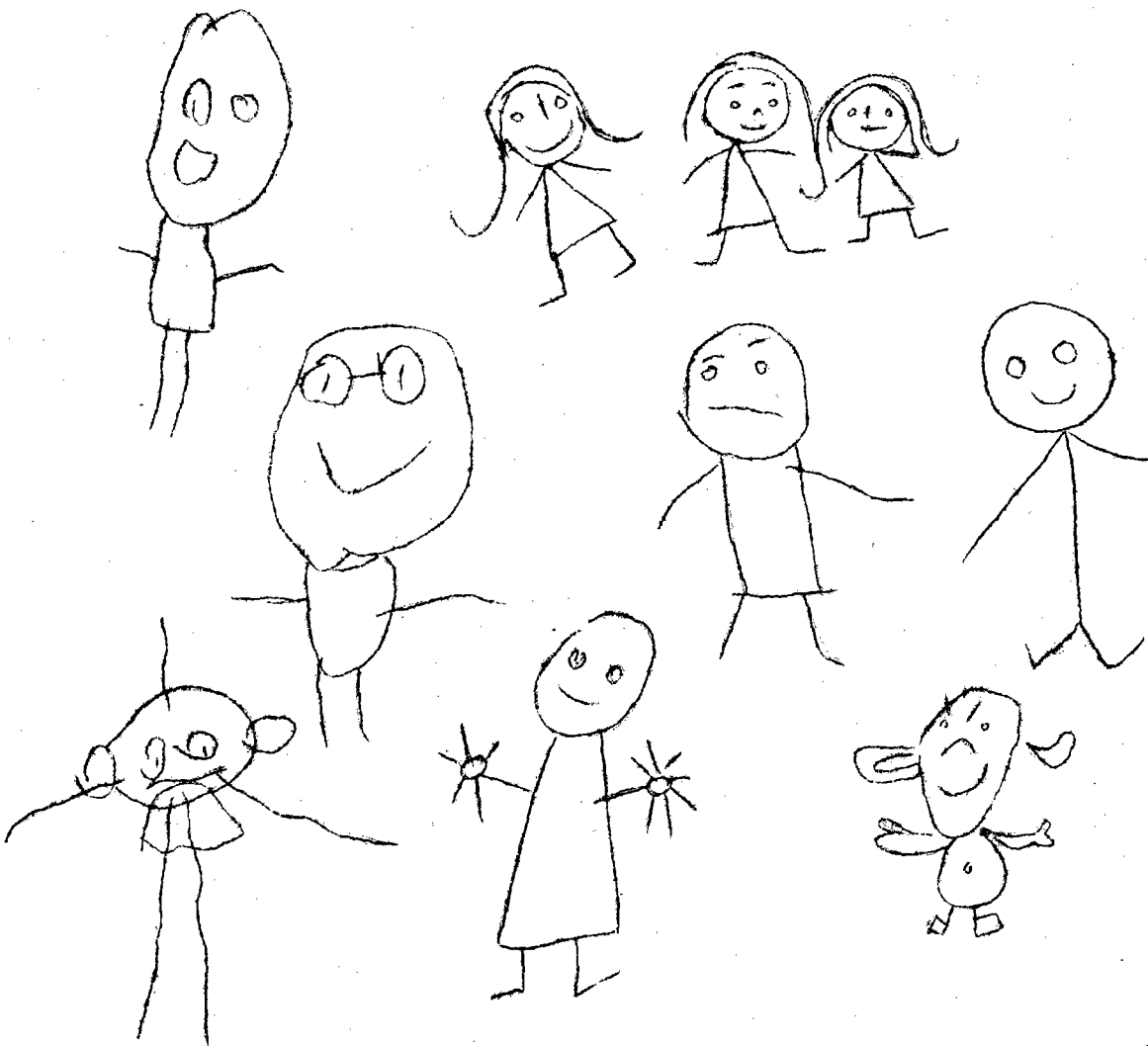
ตัวอย่างภาพในขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน ขั้นที่ 2

ขั้นที่ 3 การวาดลำตัว

รูปแบบของภาพคน ภาพคนในขั้นนี้มีโครงร่างของลำตัวเป็นรูปเรขาคณิตแบบต่าง ๆ เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม วงรี หรือเขียนเป็นเส้นตรงยาว ๆ 1 เส้น บางภาพไม่วาดลำตัวให้ดูทึบ ไม่มีรายละเอียดของเสื้อ กางเกงหรือกระโปรง และสิ่งประกอบอื่น ๆ เช่น กระดุม เข็มขัด เบ็นตัน แขนและขาเป็นเส้นเดี่ยวหรือเส้นคู่ บางภาพอาจไม่วาดแขนและขา หรือวาดเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง

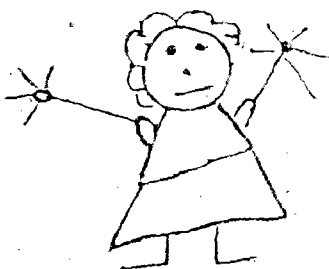
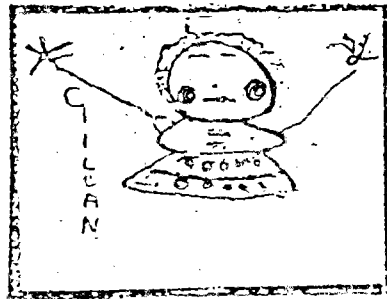
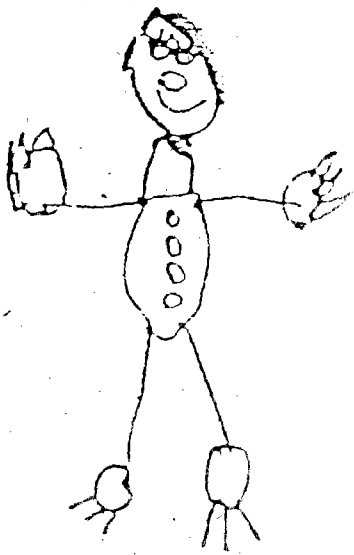
ตัวอย่างภาพในขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน ขั้นที่ 3

ชั้นที่ 4 การตกแต่งลำตัว

รูปแบบของภาพคน ภาพคนในชั้นนี้มีการตกแต่งลำตัวด้วยเครื่องแต่งกาย เช่น เสื้อ กางเกง กระโปรง หรือมีกระดุม เข็มขัด บางภาพแสดงการแบ่งส่วนบนและล่างของลำตัวด้วยเส้นระดับเอวหรือเป็นเสื้อ แขนและขายังคงเป็นเส้นเดี่ยว บางภาพอาจไม่วาดแขนและขา หรือวาดเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง

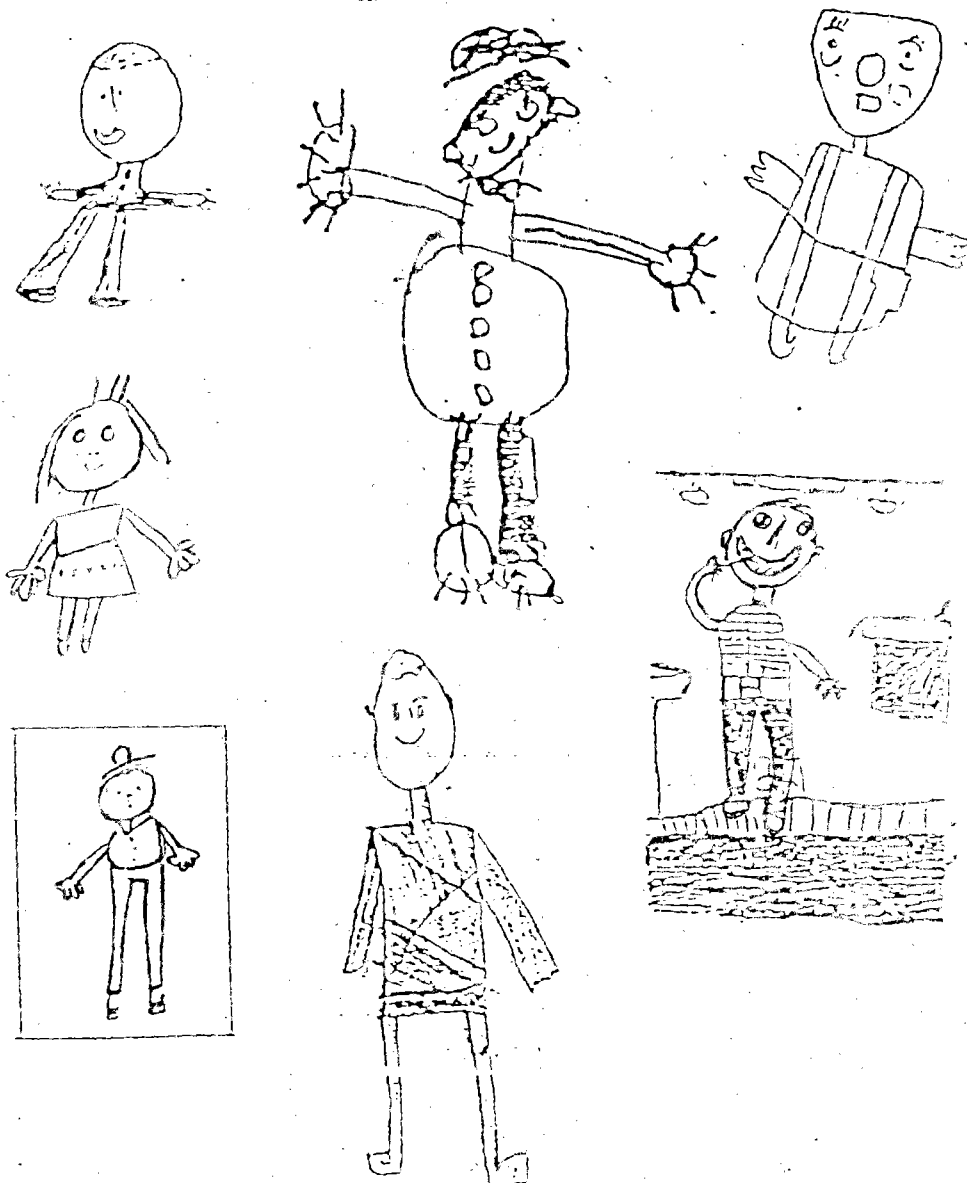
ตัวอย่างภาพในชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน ชั้นที่ 4

ขั้นที่ 5 การวาดภาพคนที่สมบูรณ์

รูปแบบของภาพคน ภาพคนในขั้นนี้มีส่วนประกอบของลำตัว แขนและขาที่เหมือนจริงมากขึ้น โดยวาดลำตัวเป็นรูปเรขาคณิตแบบต่าง ๆ อาจตกแต่งลำตัวหรือมีเครื่องแต่งกาย แขนและขาอาจเป็นเส้นคู่ อาจมีลักษณะคล้ายบัวหรือเป็นท่อนยาว ๆ ภาพคนในขั้นนี้มีส่วนต่าง ๆ ครบ คือ มีศีรษะ ลำตัว แขนและขา มักมีรายละเอียดของส่วนประกอบอื่น ๆ เช่น มือ นิ้ว กอ และอื่น ๆ

ตัวอย่างภาพในขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน ขั้นที่ 5

วิธีการวัด

1. การวัดใช้วิธีวัดเป็นกลุ่ม คือ วัดตามกลุ่มอายุที่ละชั้นที่มีเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. การวัดทำ 3 ครั้ง โดยทั้งช่วงเวลาการวัดแต่ละครั้งห่างกัน 1 สัปดาห์
3. อุปกรณ์ที่ใช้ แบบวัดการวาดภาพคน ดินสอคำ ดินสอสี
4. เวลาที่ใช้ในการทำแบบวัด ครั้งละ 20 นาที

การดำเนินการวัด ดำเนินเป็นชั้น ๆ ดังนี้

1. ยื่นสร้างความเข้าใจในการทำแบบวัด เมื่อเด็กนั่งประจำที่ ๆ เตรียมไว้

ผู้ทำการวัดสนทนากับเด็กดังนี้

- ผู้ทำการวัด : เด็ก ๆ มองดูรอบ ๆ ตัวหนูซิว่า หนูเห็นอะไรบ้าง
- เด็ก : เห็นโต๊ะ เก้าอี้ ประตู กระดานดำ เพื่อน ครู ฯลฯ
- ผู้ทำการวัด : เอาละละ เด็ก ๆ เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมากมาย
ที่หนูอยากรู้ว่า เด็ก ๆ เคยเห็นตัวเองหรือเปล่านั้น
- เด็ก : เห็น
- ผู้ทำการวัด : เห็นได้อย่างไรละ
- เด็ก : ดูตัวเองในกระจก ดูจากรูป ฯลฯ
- ผู้ทำการวัด : วันนี้จะให้หนูวาดรูปตัวเองในกระดาษแผ่นนี้ (ครูชูกระดาษ
ให้เด็กดู) และเด็ก ๆ จะได้รับดินสอและดินสอสีคนละ 1 ชุด
เพื่อวาดรูปตัวเองลงในกระดาษ ขอให้เด็ก ๆ ตั้งใจวาดให้ดี
ที่สุดนะละ เมื่อครบยกให้หยุด ให้นักเรียนหยุดวาด ใครมีอะไร
สงสัยถามครูนะละ (ครูรอเวลาสักครู่นี้เด็กจะได้ถาม
และอธิบายเพิ่มเติม)

เด็กเริ่มลงมือวาดภาพ ครูลอยห่าง ๆ และคอยดูว่าเด็กคนใดไม่วาด หรือไม่ตั้งใจใน
การวาด ครูเข้าไปหา และพูดเป็นการส่วนตัวกับเด็กว่า

ครู : หนูจะวาดอย่างไรก็ได้แหละ หนูลองวาดคนให้ครูนะละ

ครูใช้เวลาเด็กสักครู เพื่อวาดภาพ ถ้าเด็กไม่วาดครูบอกให้เด็กวาดภาพใครก็ได้
ที่อยากวาด

ในกรณีที่เด็กไม่มาโรงเรียนหรือไม่ทำแบบวัดในวันทำการวัดตามกำหนด ผู้วัดจะนำ
แบบวัดไปทำการวัดในคราวต่อไป หรือวันอื่นที่เห็นสมควร เด็กทุกคนจะให้ทำแบบวัดคนละ
3 ครั้ง

หมายเหตุ การวัดในครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ดำเนินการวัดตามขั้นตอนเหมือนกับ
ครั้งที่ 1

การตรวจแบบวัดการวาดภาพคน

เมื่อเก็บข้อมูลครบ 3 ครั้ง นำข้อมูลที่ได้ 3 ครั้งของเด็กแต่ละคนมาพิจารณาชั้น
พัฒนาการทางการวาดภาพแต่ละภาพ หลังจากนั้นพิจารณาภาพทั้ง 3 ภาพด้วยการหาฐานนิยม
(mode) เพื่อหาชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนของแต่ละคน โดยพิจารณาว่าอยู่ในเกณฑ์ใด
ต่อไปนี้

1. เมื่อภาพวาดคน 3 ภาพ อยู่ในชั้นพัฒนาการทางการวาดขึ้นเดียวกัน ให้ถือว่า
เด็กอยู่ในชั้นพัฒนาการขั้นนั้น
2. เมื่อวาดภาพคน 2 ภาพ อยู่ในชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพขึ้นเดียวกัน
ให้ถือว่าเด็กอยู่ในชั้นพัฒนาการขั้นนั้น
3. เมื่อภาพวาดคน 3 ภาพ ไม่อยู่ในชั้นเดียวกันทั้ง 3 ภาพ การตัดสินว่าเด็ก
วาดภาพอยู่ในชั้นใด ให้ยึดเอาชั้นพัฒนาการที่ได้จากค่าเฉลี่ยของชั้นพัฒนาการทั้ง 3 ครั้ง
ในการวาดของผู้นั้น เช่น ภาพวาด 3 ภาพ อยู่ในชั้นที่ 1, 2 และ 3 ค่าเฉลี่ย
จะได้เท่ากับ 2 ฉะนั้นชั้นพัฒนาการของเด็กผู้นั้นจะเป็นชั้นที่ 2

สำหรับคะแนนความสามารถทางการวาดภาพคน หาได้จากผลรวมของคะแนนที่ได้จาก
การวัดชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน 3 ครั้ง

ภาคผนวก ข
แบบสำรวจกิจกรรม

แบบสำรวจกิจกรรม

โรงเรียน อนุบาลระยอง = $\triangle$ อนุบาลนาฏศิลป์สัมพันธ์ = $\bigcirc$

กิจกรรม	ไม่จัด	จัด			
		สัปดาห์ละ 4-5 ครั้ง	สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	
กิจกรรมเสริมที่จัดในห้องเรียน					
1. มุขฉันท		△		○	
2. มุขมดลูก		△		○	
3. มุขคนตรี			△		○
4. มุขวิทยาศาสตร์	○		△		
5. มุขหนังสือ		△			○
6. มุขเครื่องเล่นสัมผัส		△			○
7. มุขศิลปะ		△			○
กิจกรรมเสริมที่จัดนอกห้องเรียน					
1. เครื่องเล่นสนาม		△		○	
2. ทำสวน	○		△		
3. เล่นน้ำ		△		○	
4. เล่นทราย	○	△			
5. เล่นดิน ปั้นดิน		△		○	
6. ประดิษฐ์สิ่งของ			△		○
7. เครื่องลากจูง จักรยาน	○		△		
8. เล่นเกมต่าง ๆ			△	○	
9. ออกกำลังกายกลางแจ้ง			△	○	

กิจกรรม	ไม่จัด	จัด		
		สัปดาห์ละ 4-5 ครั้ง	สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง
10. ฝึกหัดกายบริหาร			△ ○	
11. อื่น ๆ				
กิจกรรมการเรียนรู้				
1. เฝ้านิทาน		△	○	
2. การอภิปราย		△	○	
3. การหาข้อมูล		△	○	
4. กิจกรรมศิลปะต่าง ๆ		△		○
5. ร้องเพลงและทำท่าทางประกอบ		△ ○		
6. การเล่านิทานประกอบภาพ		△	○	
7. การเล่านิทานประกอบหุ่น			△ /	○
8. ห้องกลอนและคำคล้องจอง			△ ○	
9. การสังเกตและเปรียบเทียบ		△	○	
10. ศึกษาเอกสารต่าง ๆ	○		△	
11. การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม		△		○
12. การทำงานเป็นรายบุคคล		△	○	
13. ฉายภาพยนตร์หรือสไลด์	○			△
14. การสาธิต		△		○
15. การทดลอง		△		○
16. การปฏิบัติจริง		△		○
17. อื่น ๆ (โปรแกรมกิจกรรม)				

ความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัย
ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน

บทคัดย่อ
ของ
ธิดา ลิตระกูล

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
กุมภาพันธ์ 2531

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาขั้นพัฒนาการและความสามารถทาง
การวาดภาพของเด็กปฐมวัยที่มีอายุ 4 - 6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์และอายุที่
ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4 - 6 ขวบ จำนวน 194 คน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้น
อนุบาล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 ในโรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ วิทยาลัยครู
สวนกุหลาบ ซึ่งเด็กได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม จำนวน 123 คน ให้มาโดย
วิธีสุ่มอย่างง่ายจากประชากรจำนวน 492 คน กับเด็กในระดับเดียวกันในโรงเรียนอนุบาล
นาฏศิลป์สัมพันธ์ ซึ่งเด็กได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน จำนวน 71 คน ให้มาโดย
วิธีสุ่มอย่างง่ายจากประชากรจำนวน 75 คน โดยเด็กแต่ละคนทำแบบวัดการวาดภาพคน
คนละ 3 ครั้ง เพื่อหาขั้นพัฒนาการและความสามารถทางการวาดภาพคน

ผลการศึกษาพบว่า

1. เด็กอายุ 4 - 6 ขวบ ส่วนมากมีพัฒนาการทางการวาดภาพคนอยู่ในขั้นที่ 5
มากที่สุด คือร้อยละ 36.08 โดยพบว่า กลุ่มอายุ 4 - 5 ขวบ มีพัฒนาการทางการวาด
ภาพคนอยู่ในขั้นที่ 2 มากที่สุด คือร้อยละ 28.28 และกลุ่มอายุ 5 - 6 ขวบ มีขั้นพัฒนาการ
ทางการวาดภาพคนอยู่ในขั้นที่ 5 มากที่สุด คือร้อยละ 69.00
2. เด็กอายุ 4 - 6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม
มีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน
โดยพบว่า กลุ่มอายุ 4 - 5 ขวบ มีความสามารถทางการวาดภาพคนไม่แตกต่างกัน
แต่ในกลุ่มอายุ 5 - 6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมมีความสามารถ
ทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน-เขียน
3. เด็กอายุ 5 - 6 ขวบ มีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กอายุ
4 - 5 ขวบ

ABILITIES IN DRAWING HUMAN FIGURES OF EARLY CHILDHOOD
CHILDREN IN DIFFERENT ACTIVITY SETTINGS

AN ABSTRACT

BY

LADDA LEETRAGOOL

Presented in partial fulfillment of the requirement

for the Master of Education degree

at Srinakharinwirot University

February 1987

The objectives of the study were to study the developmental stages and abilities in drawing human figures of early childhood children in different activity settings and different ages, between two kindergarten schools : one's setting activities program for the readiness, the other more concern on learning to read and write setting. The sample of the study were 194 children aged 4 - 6 years. 123 were randomly selected from 492 children in La-Or-Uthit Laboratory School, Suan - Dusit Teacher's College, 71 were randomly selected from 75 children in Natrasilsumphan School in second semester academic year 1987. Each child was tested by Drawing Human Figures Test for 3 times to indicate the developmental stages and abilities in drawing human figures.

The findings of this study were the following :

1. The largest number of 4 - 6 years were in 5th developmental stage in drawing human figures at 36.08 percents. The largest number of 4 - 5 years were in the 2th stage at 28.28 percents. The largest number of 5 - 6 years were in 5th stage at 69.00 percents.

2. The children aged 4 - 6 years in activities setting for the readiness had better ability in drawing human figures than children aged 4 - 6 years those more concern on learning to read and write setting. The children aged 4 - 5 years had no significant difference, but the children aged 5 - 6 years showed significant difference in drawing human figures.

3. The children aged 5 - 6 years had better ability in drawing human figures than 4 - 5 years.